

Міністерство освіти й науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

**На тему: «ВСЕСОЮЗНА ПОНЕРСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ІМ. В.І.ЛЕНІНА
ЯК ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ У
РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Сингаєвська Юлія Володимирівна

Голіченко Т.С.

Кандидат філософських наук, доцент

Рецензент

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 20__ р.

Київ – 2024 р.

<i>Вступ</i>	3
<i>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ</i>	7
Розділ 1.1 Теоретичні підходи до розуміння процесу політичної соціалізації	7
Розділ 1.2 Вплив політичної соціалізації на політичну культуру держави	11
Розділ 1.3 Інститути політичної соціалізації	14
<i>РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ</i>	20
Розділ 2.1 Створення та розвиток піонерських організацій	20
Розділ 2.2 Цілі, завдання та принципи піонерської організації	22
<i>РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПРОЦЕС ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ</i>	27
Розділ 3.1 Відображення цілей і задач піонерської організації в її символіці	27
Розділ 3.2 Суспільно-політична діяльність піонерів як інструмент політичної соціалізації	30
Розділ 3.3 Періодичні видання піонерів: наративи та методи впливу на піонерську свідомість	36
<i>Висновки</i>	44
<i>Список використаної літератури</i>	47
<i>АНОТАЦІЯ</i>	56

ВСТУП

Всесоюзна піонерська організація ім. В. І. Леніна була наймасовішою дитячою організацією в Радянському Союзі, яка активно пропагувала комуністичну ідеологію та цінності. Метою організації було виховання «нової радянської людини» - активного, дисциплінованого, ідейного та відданого справі комунізму громадянина.

Актуальність вивчення піонерської організації як інституту політичної соціалізації зумовлена кількома аргументами. По-перше, шляхом дослідження піонерського руху можна розкрити механізми політичної соціалізації в тоталітарних режимах. Авторитарні режими використовували й використовують різні методи для збереження командних висот управління, контролю над населенням та легітимації своєї влади. Вплив на дитячу свідомість, зокрема, є одним із них. Розуміння того, як піонерська організація використовувала символи, ритуали, активності та літературу для формування свідомості дітей та підлітків, дозволяє узагальнити інформацію про інструменти, що використовуються під час політичної соціалізації у тоталітарних державах. Особливо важливим це є у контексті сучасних викликів демократії. Зростання популізму, дезінформації та політичної поляризації лише підкреслює необхідність розуміння того, як політична соціалізація може бути використана для маніпулювання громадською думкою. По-друге, дослідження процесу політичної соціалізації в піонерській організації дозволяє розкрити походження масових політичних поглядів та політичних звичок радянського та пострадянського суспільства. Цінності та переконання, прищеплені піонерам у роки їхнього становлення як особистості, продовжують впливати на політичну поведінку в пострадянських державах. Тому розуміння спадщини піонерської організації, дозволить краще інтерпретувати політичний ландшафт і соціальну динаміку у цих країнах. Окрім історичного та політичного значення, дослідження піонерської організації залучає та поглиблює розуміння психології дитинства та підліткового віку. Адже дослідження піонерської організації дозволяє зробити висновки про результативність та наслідки ранньої політичної

соціалізації. Отже вивчення процесів соціалізації в піонерській організації, дозволяє виділити головні фактори, що ще на ранніх етапах життя радянських дітей та підлітків впливали на розвиток політичної ідентичності та характер політичної участі переважної кількості дорослих громадян СРСР.

Розкриття теми політичної соціалізації є також актуальним у сучасному контексті російсько-української війни. Адже українське суспільство щоденно зазнає інформаційних атак з боку ворога, спрямованих на поширення наративів, які впливають на політичні переконання та цінності громадян. Російська влада активно використовує пропаганду для створення та підтримки опозиційних уявлень щодо українського політичного керівництва та державності загалом. Це може призвести до підриву довіри громадян до політичних інститутів. Для того, щоб протистояти інформаційній пропаганді, українське суспільство потребує непохитної громадянської та політичної позиції. Саме політична соціалізація є процесом, що дозволяє громадянам усвідомлювати та приймати політичні цінності, необхідні для ефективної участі у громадському житті та політичному процесі загалом. Дослідження піонерських організацій як інструменту політичної соціалізації молоді дозволить розкрити методи та техніки маніпуляції, допоможе розробити стратегії протистояння інформаційній агресії, уможливить визначити ефективні підходи до формування громадянської свідомості, культури та демократичних цінностей сучасної молоді.

Об'єктом дослідження є Всесоюзна піонерська організація ім. В.І.Леніна.

Предметом дослідження є методи, засоби та механізми політичної соціалізації у Всесоюзній піонерській організації ім. В.І.Леніна.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі піонерської організації як інституту політичної соціалізації в СРСР, виявленні її основних функцій, методів та інструментів впливу на свідомість та поведінку дітей та підлітків.

На основі поставленої мети було визначено наступні **завдання**:

1. Визначити теоретичні підходи до розуміння поняття «політична соціалізація»

2. Розкрити роль політичної соціалізації у формуванні політичної культури суспільства.
3. З'ясувати основні інститути політичної соціалізації.
4. Встановити історичний контекст виникнення та розвитку піонерської організації в СРСР, її структуру та основні етапи діяльності.
5. Обґрунтувати цілі та задачі піонерської організації, визначені в офіційних документах та програмних матеріалах.
6. З'ясувати, як цілі та задачі піонерської організації відображалися в її символіці.
7. Оцінити вплив суспільно-політичної діяльності піонерської організації на формування політичної свідомості та поведінки дітей у СРСР.
8. Визначити головні наративи періодичних піонерських видань та їх вплив на політичну соціалізацію піонерів.

Методологія дослідження: за допомогою соціологічних теорій (теорії соціалізації Ф.Г. Гіддінгса, Т. Парсонса) ми намагаємось визначити функції, етапи та механізми політичної соціалізації, значення процесу соціалізації для становлення політичної компетентності особистості та політичної культури суспільства; ми також спираємось на працю дослідника політичної соціалізації: Герберта Хаймена («Political Socialization» (1959)), а також на роботи дослідників, які вивчали вплив політичної системи та політичної культури на формування політичних цінностей — Габріеля Алмонда, Сідні Верби («The Civic Culture» (1963)), Річарда Доусона і Кеннета Превітта («Political Socialization» (1969)), Девіда Істона та Джека Денніса («Children in the Political System» (1969)). Історичний метод дозволяє нам простежити виникнення та розвиток піонерської організації, виявити особливості функціонування «піонерії» в різні періоди радянської історії; структуралістський метод допоміг у вивченні організаційної структури, ієрархії та взаємодії різних рівнів піонерської організації; контент-аналіз був використаний для аналізу офіційних документів піонерської організації (статутів, програм, звітів), піонерської преси

(«Піонерська правда», «Піонер», «Ленінська Іскра») та літератури для дітей. За допомогою цих методів ми плануємо виявити основні ідеї та наративи, що пропагувалися організацією та встановити, як вони формували світогляд піонерів.

Джерельна база дослідження включає офіційні документи ЦК КПРС, піонерської організації, піонерську пресу («Піонерська правда», «Піонер», «Ленінська Іскра»), літературу для дітей та педагогічні матеріали. Для аналізу піонерської діяльності ми використовуємо доповіді Н.Крупської, В.Леніна, С. Шацького. Чільне місце в нашому дослідженні займає сучасна дослідницька література з історії, соціології та політології інститутів виховного та навчального профілю в СРСР.

Хронологічні межі дослідження: у процесі роботи ми заглибимося в період існування «Всесоюзної піонерської організації ім. В.І. Леніна» (1922 - 1990-ті роки).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають в себе 8 підрозділів, висновків та списку використаної літератури. Обсяг роботи становить 56 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Розділ 1.1 Теоретичні підходи до розуміння процесу політичної соціалізації

Осмислення проблеми входження особистості в політику розпочалося в рамках платонівсько-аристотелівської традиції [18, с.53]. У творах Платона «Держава» та «Закони» йдеться про роль різних суспільних груп у забезпеченні гармонії в державі та формування свідомого громадянина. Для побудови ідеальної держави, філософ вважав за необхідне виховувати такі чесноти як мужність, мудрість, стриманість, справедливість, розважливість, розсудливість, громадянам відповідно до їх соціального класу. Це мало стати гарантією, що кожна особа розуміє свою роль у суспільстві та робить ефективний внесок у його розвиток [25]. Арістотель, своєю чергою, вважав, що ідеальний громадянин бере активну участь у політичному житті. На думку філософа, від того, скільки уваги приділяється вихованню молоді залежить розквіт чи занепад держави. Це означає, що створення прихильного ставлення до влади та державного устрою, сприятиме її зміцненню [7]. Арістотель наголошував на важливості законів та інститутів, які визначатимуть характер виховання дітей та підлітків. «Оскільки вся держава ставить перед собою одну мету для всіх, то зрозуміло й те, що виховання — загальнодержавна справа, і воно повинне мати загальний характер. І не бути справою якоїсь окремо взятої особи... Отже, зрозуміло, що закон повинен визначати характер виховання юнацтва як суспільне явище» [2, с.213]. Ефективна політична соціалізація для нього означала, що громадяни поважають закон і мають почуття спільної відповідальності [18, с.53].

На сучасні уявлення про політичну соціалізацію також сильно вплинули ідеї мислителів Нового часу, які можна в загальному розділити на дві моделі взаємовідносин влади та індивіда: підпорядкування та інтересу [18]. Перша модель бере свій початок із концепції Т.Гоббса. У своїй основоположній праці

«Левіафан», філософ стверджує, що люди у своєму природному стані існують у хаотичному світі, який характеризується війною всіх проти всіх. Люди укладають суспільний договір, відмовляючись від деяких свобод в обмін на безпеку та порядок, які забезпечує суверенна влада. Адже підпорядкування владі є єдиною альтернативою анархії. Таким чином, політична соціалізація стає процесом впровадження цінностей і принципів, закладених у цей суспільний договір [17]. Модель «інтересу» розглядає проблему взаємовідносин влади та індивіда з іншого погляду. Адам Сміт та Герберт Спенсер є представниками цієї моделі. Їх теорії ґрунтуються на ідеї, що люди є раціональними істотами, чії дії мотивовані власним інтересом. Адам Сміт вважав, що обов'язки уряду мають обмежуватися захистом нації, розвитком освіти, прийняття та дотримання законів, зокрема стосовно приватної власності та покаранням злочинців [56]. У теорії Г. Спенсера особливо важливою є свобода, яку потрібно вимірювати кількістю обмежень, що держава накладає на індивідів. За Спенсером, єдина функція уряду полягає в тому, щоб охороняти та захищати права особи, а освіта, релігія та економіка не повинні контролюватися державою [66]. Держава, згідно з теорією «інтересу», виникає лише як соціальний інститут, який сприяє кооперації індивідуальних інтересів та забезпечує порядок у процесі їх реалізації [18].

Початок сучасного теоретичного осмислення процесу соціалізації розпочався ще у другій половині (праці Г.Тарда) та наприкінці 19 ст. (праці Ф.Г.Гіддінгса), набрав оборотів у 20-30 рр. минулого століття (праці Ж. Піаже) та продовжувався у 50-х років ХХ століття у ширшому контексті досліджень про політичну поведінку. Поняття «соціалізація» вперше було введено у науковий обіг наприкінці ХІХ століття соціологом Ф.Гіддінгсом, який визначав його як «процес розвитку соціальної природи людини» [24]. Соціолог розглядав процес соціалізації як метод передачі культури від одного покоління до іншого. За Гіддінгсом під час соціалізації діти дізнаються про свої сімейні традиції від

старших, зберігають їх і передають іншим у мірі дорослішання. Соціалізація також допомагає дітям навчитися та виконувати різні ролі та обов'язки [24].

Соціолог Г.Хаймен відіграв важливу роль у сфері політичної соціалізації, зробивши значний внесок у розуміння того, як люди формують свої політичні орієнтації. Саме з його ім'ям пов'язано перше вживання терміну «політична соціалізація» у його праці «Political Socialization» (1959). Дослідник прийшов до висновку, що політична поведінка не є «раптово вираженою подією дорослого життя» [57, р.69]. Натомість вона є результатом поступового процесу розвитку, починаючи із раннього дитинства, коли діти починають сприймати політичну інформацію із навколишнього середовища у найпростішому вигляді: з розмов батьків чи вчителів. Пізніше, коли підлітки стають більш допитливими, вони прагнуть до глибшого розуміння політичних процесів та формують власні політичні переконання, під впливом багатьох факторів. Дослідження цього процесу призвело до створення двох головних концепцій політичної соціалізації – інституційної, яка ґрунтується на моделі «підпорядкування» та біхевіористської, що опирається на модель «інтересу» [18, с.53].

Згідно з першим напрямком, політична соціалізація – це процес, в якому особа є пасивним суб'єктом політики. Науковці Е. Даусон, К. Пріуітт, представники цього підходу, розглядають політичну соціалізацію як «процес, завдяки якому громадяни набувають політичних поглядів, що матиме наслідки для політичного життя нації» [61]. Іншими словами, політична соціалізація — це процес включення індивідів у політичну систему, за допомогою якого члени суспільства набувають політичних установок і моделей поведінки щодо політичної системи, в якій вони живуть. Іншим представником цієї теорії є соціолог Парсонс, який розглядав владу як інститут, що забезпечує обмін соціальною інформацією між елементами політичної системи. Політична влада, за Парсонсом, передбачає не лише здатність приймати колективні рішення, а і є способом соціальної дії, яка зумовлена публічним інтересом [48]. Головним чинником соціалізації, на думку вченого, є пристосування, що допомагає згладити конфлікти між людиною та

соціумом. Індивід, живучи у суспільстві, має прийняти його правила, інтереси та цілі. Це відбувається через процес інтерналізації, коли зовнішні правила стають внутрішніми переконаннями. Вчений був переконаний, що процес соціалізації триває протягом всього життя людини та складається з декількох етапів. Перший етап – початкова, яка відбувається в сім'ї, другий етап соціалізації відбувається в школі і завершальний етап – який відбувається протягом дорослого та свідомого життя [39]. У цьому контексті, політична соціалізація, за Парсонсом розуміється як процес інтеграції індивіда у суспільство через рольове навчання. Науковець вважає, що соціалізація є процесом постійної адаптації до певних цінностей і стандартів поведінки, включаючи політичні, яка відбувається на основі взаємодії з іншими. Сім'я, громадські організації, школи, вищі навчальні заклади та політичні партії є головними інститутами, що формують політичні переконання особистості [3].

Біхевіористський підхід сприймає особистість як активний суб'єкт політики й центр дослідження політичної соціалізації. Активність громадянина у взаємодії з владою обумовлена його власними інтересами та здатністю діяти усвідомлено. Політична соціалізація у цьому випадку виступає як «процес становлення індивіда як члена політичної спільноти, що спрямований на забезпечення його свідомої участі в політичному житті» [61].

Отже, політична соціалізація є складним та багатограним процесом, який охоплює широкий спектр факторів та впливів. Різні теоретичні підходи до розуміння політичної соціалізації пропонують різні його пояснення. Для дослідження ролі піонерських організацій як інституту політичної соціалізації ми будемо опиратися на інституційну теорію. Це дозволить отримати глибоке розуміння ролі піонерських організацій у процесі політичної соціалізації радянських школярів. А також, допоможе дослідити, як піонерські організації впливали на політичні орієнтації та поведінку підлітків у СРСР, зробити більш об'єктивні та науково обґрунтовані висновки щодо їхньої ефективності та впливу.

Розділ 1.2 Вплив політичної соціалізації на політичну культуру держави

Політична соціалізація це тривалий процес, що відбувається протягом усього життя особистості. Під час нього громадяни формують свої політичні погляди, поведінку та визначають як вони будуть взаємодіяти із політичною системою. Пропонуємо розглянути етапи політичної соціалізації для кращого розуміння цього процесу.

У своїй праці «Children in the political system: Origins of political legitimacy» (1965 р.) видатні американські політологи Девід Істон та Джек Денніс пропонують чотириетапну модель, яка описує розвиток політичної соціалізації індивіда, від дитячих років до свідомої політичної участі [54]. Перший етап, політизації, як правило, охоплює перші п'ять років життя людини. У цей період діти починають розуміти поняття авторитету, правил і норм, усвідомлюючи, що існують люди, які їх встановлюють. У цей період велику роль відіграють батьки, які своїми розмовами, ставленням і поведінкою несвідомо передають власні політичні переконання, закладаючи основу початкової політичної орієнтації дитини. Другий етап — персоналізації — відбувається приблизно у віці від шести до десяти років, коли абстрактне поняття авторитету починає набувати більш конкретної форми. Діти починають асоціювати політичну владу з конкретними особами – працівниками поліції чи президентом. Ці фігури стають символами авторитету та легітимності, втілюючи концепцію влади у розумі дитини, що розвивається. Ідеалізація, як третій етап політичної соціалізації, відбувається приблизно з одинадцяти до п'ятнадцяти років. У цей період діти починають формувати власні політичні переконання та цінності. Вони цікавляться різними політичними системами та рухами та можуть висловлювати прихильність до ідеологічних теорій, конкретних партій або лідерів. Саме під час цього етапу підлітки починають формувати власну політичну ідентичність. Завершальний етап — інституціоналізація, як правило, починається приблизно у шістнадцять років і розгортається протягом дорослого віку. Під час цього періоду часу люди поглиблюють своє розуміння того, як функціонує політична система та дізнаються про різноманітні політичні інститути. Особливу роль на

цьому етапі відіграє освіта. Навчальні заклади забезпечують основу для розуміння політичних структур, процесів та ідеологій, надаючи людям можливість формувати політичну ідентичність на основі отриманих знань [54].

Отже, шлях від початкового визнання авторитету дитиною до свідомого формування політичної ідентичності громадянина є складним та тривалим. Чотириетапна модель, яку розробили політологи Девід Істон та Джек Денніс, дає початкове розуміння того, як відбувається політична соціалізація. Після визначення цих етапів, ми можемо перейти до розгляду значення політичної соціалізації для політичної системи держави, її інститутів та дослідити роль піонерської організації у процесі набуття політичної ідентичності громадянами СРСР.

Безумовно політична соціалізація здійснює значний вплив на розвиток політичної системи держави. Розуміння наслідків цього процесу є важливим для подальшого дослідження інститутів політичної соціалізації, їх ролі та ефективності.

По-перше, політична соціалізація є основою громадянської активності та формування політичної культури держави. Вона прищеплює віру в те, що громадяни держави можуть впливати на її розвиток та ефективно брати участь у врядуванні. Окрім того, під час процесу політичної соціалізації громадяни отримують знання про функціонування державних процесів, політичних інститутів та їх ролі в розвитку суспільства. Отримані знання стануть основою активної політичної участі. Своєю чергою активне громадянське суспільство забезпечує розвиток демократії. Габріель Алмонд та Сідні Верба, автори праці «The Civic Culture», стверджували, що рівень демократичності політичної системи залежить від того, наскільки громадяни її підтримують та беруть участь у її функціонуванні [50]. Політологи розрізняли три типи політичної культури держави: партисипативну, патріархальну та підданську. Перший тип передбачає активну участь громадян у політичному житті держави. Патріархальний тип існує у суспільстві, де громадяни нічого не знають про політику і не цікавляться нею. Підданський тип політичної культури означає, що громадяни вбачають себе

не учасниками політичного процесу, а суб'єктами влади. Підданському типу політичної культури властива пасивна політична поведінка та підкорення державній владі [50].

Характерною рисою тоталітарних режимів та Радянського Союзу зокрема є поєднання підданського та партисипативного типів політичної культури. Особливості політичної культури Радянського Союзу зумовлені централізацією влади та майже повною відсутністю громадських організацій, які б не контролювалися державою [44]. Найважливішу роль у процесі політичної соціалізації та формуванні політичної свідомості громадян СРСР відіграла Комуністична партія, яка абсолютизувала цінності робітничого класу та повністю заперечувала принципи західної демократії. Партія створювала масові громадські організації та контролювала їх діяльність, при цьому примусово залучаючи громадян до них. Паралельно з цим у Радянському Союзі відбувалася заборона на участь у політичних об'єднаннях, що не контролювалися владою, для усунення загрози створення альтернативних осередків ідеологічного впливу на населення. Суттєву роль у формуванні поглядів дітей та підлітків у радянській системі відігравали молодіжні організації. Вони вчили дітей та підлітків висловлювати «правильні» погляди, та сприймати опозиційні думки як неприйнятні та небезпечні. Молодіжні організації навчають дітей та підлітків комуністичним цінностям, і фактично виконують функцію морального виховання [44].

Отже, політична культура громадян Радянського Союзу формувалася у результаті процесу політичної соціалізації, який своєю чергою був підконтрольним Комуністичній партії. Процес формування свідомості громадян відбувався відповідно до комуністичних ідеалів та цінностей, починався з дитинства і продовжувався протягом всього життя.

Окрім формування політичної культури держави, політична соціалізація також сприяє стабільності політичної системи. Соціалізація відіграє ключову

роль у пристосуванні різних політичних переконань та політичних поглядів між собою. Це особливо важливо у країнах, де існує різноманітність мов, культур, релігій, регіонів, класів. Оскільки ці відмінності є перешкодами на шляху створення політичної культури, то подолання цих розбіжностей допоможе досягти її формуванню [64].

Соціолог Ашраф Алі згадує про іншу важливу функцію політичної соціалізації — збереження та передача політичних орієнтацій наступному поколінню. Процес соціалізації допомагає суспільствам досягти згуртованості через спільне розуміння цінностей, норм і символів. Таке поступове прийняття політичної культури та її трансформація рятує політичну систему від раптових змін, тому що остання не завжди є в змозі пристосуватися до них [51].

Отже, політична соціалізація є невіддільним елементом стабільної політичної системи, а також важливим інструментом для формування політичної культури держави та згуртованості суспільства. Вона забезпечує спадкоємність політичних цінностей між поколіннями, та робить систему більш стійкою до раптових змін.

Розділ 1.3 Інститути політичної соціалізації

Аналізуючи підрозділ про стадії політичної соціалізації, можемо дійти висновку, що певна політична поведінка та установки, що лежать в її основі, формуються у світобаченні кожної дитини чи підлітка ще до формального повноліття. Тому у пошуках передумов політичної поведінки громадян СРСР необхідно звернутися до підліткового віку, та проаналізувати, які процеси соціалізації проходили підлітки в цей період життя. Особливу увагу ми приділяємо періоду від чотирнадцяти років до середини двадцяти років, оскільки це є порою постійних психологічних та соціальних змін. Окрім того, це роки, протягом яких суспільство традиційно намагається виховувати молодь для громадянської участі [62]. Іншою причиною, чому аналіз підліткового періоду є цікавим з погляду політичної соціалізації, полягає у тому, що це роки, коли

молодь має отримати знання щодо уряду, політики та функціонування держави, щоб закласти ґрунт для активної громадянської участі надалі. Підлітки стають більш обізнаними про свої права та обов'язки. Якщо вони раніше були байдужими до політичної системи, то у цей період розвитку можуть почати цікавитися політичними подіями та розмірковувати про різні рішення, прийняті владою. Вважається, що підлітки перебувають в етапі свого життя, коли вони достатньо свідомі, щоб розуміти базові процеси у політиці. Тому саме цей етап визначає ступінь майбутньої участі особи, адже підлітки будують власну політичну ідентичність на основі установок, знань та інформації, що вони отримали у процесі політичної соціалізації [62].

Для кращого розуміння процесу політичної соціалізації важливо розглянути її інститути — особи, групи або інституції, які свідомо чи несвідомо впливають на те, як люди формують свою політичну поведінку.

Одним із головних агентів політичної соціалізації, через який діти та підлітки сприймають інформацію є сім'я. За Гербертом Хайманом, батьки як агент політичної соціалізації, найбільш успішно передають основні політичні ідентичності дітям [57, р.69]. Вони можуть навчати своїх дітей державним установам, політичним лідерам, можуть впливати на розвиток політичних цінностей та ідей, таких як повага до політичних символів.

Сім'я обирає сусідство, релігію, місце навчання, де дитина зростатиме та формуватиметься. Навіть у найбільш неавторитетних сім'ях зберігається ієрархічна структура, в якій саме батьки визначають правила та сімейні цінності. Емоційні зв'язки, що існують між батьками та дітьми, змушують останніх переймати поведінку старших рольових моделей [63, р.1154]. Тому підлітки можуть відтворювати звички авторитетних старших: читати політичні новини, слідкувати за дискусіями на телебаченні, відвідувати публічні збори чи брати участь в іншій політичній діяльності. Підлітки, що цікавляться досвідом їхніх батьків у взаємодії із політичною системою, мають більше шансів стати політично заангажованими та політично активними [63].

Інколи батьки самостійно навчають дітей політичним цінностям, інститутам і процесам управління. Проте найчастіше, вплив батьків на розвиток політичних цінностей відбувається несвідомо, через ідентифікацію до політичної партії [60]. У дослідженні «Accounting for the Child in the Transmission of Party Identification», що проводився за підтримки Асоціації Американських Соціологів, автори роблять два важливих припущення: по-перше, більшість дітей знають партійну ідентифікацію своїх батьків і по-друге, більшість дітей приймають партійну ідентифікацію своїх батьків [63, р.1153]. У своїй праці науковці розглядали модель прямої передачі партійної ідентифікації від батьків до дітей. Її сенс полягає у тому, що батьки мають найбільший вплив на формування політичних цінностей дітей. А також, батьки створюють політичне середовище, у якому розвиваються їх діти. Схематичне зображення моделі прямої передачі зображена на Рисунку 1.

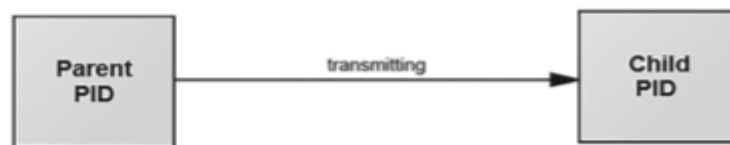

Рис. 1.1 Прямая модель передачи политической партийной идентификации [63]

Варто зауважити, що ця модель не допускає значної невідповідності між партійною ідентифікацією батьків та дитини, хоча це є важливими елементами для розуміння політичної соціалізації. Діти можуть висловлювати незгоду з переконаннями своїх батьків, не підтримувати їх позицію і робити все можливе, щоб самостійно здобувати політичні знання. Тому, можемо дійти висновку, що сім'я як інститут політичної соціалізації не здійснює односторонній вплив на підлітків. Натомість процес передачі політичної ідентифікації передбачає активну роль і батьків, і дітей: вони можуть навмисно чи ненавмисно ухилятися від прямої моделі передачі політичної партійної ідентичності. У міру того, як діти підростають та розвиваються, вони все більше розуміють важливість набуття політичної ідентичності та можуть більшою мірою впливати на процес її формування. Зокрема, частина науковців переконана, що політична

ідентифікація кристалізується в підлітковому та юнацькому віці, коли підлітки отримують можливість самостійно набувати політичних знань та навичок [65].

Іншим важливим інститутом політичної соціалізації є навчальні заклади, де дитина отримує перші уроки стосовно громадської участі, обов'язків перед державою, прав і свобод громадянина та вчиться застосовувати їх на практиці. У школі діти та підлітки здобувають знання для майбутньої участі в політичному житті: вивчають як функціонує політична система, виборчий процес, які існують ідеології та політичні практики. Дискусії у школах, моделі президентських виборів, участь студентів у волонтерських акціях, спрямованих на покращення суспільного життя — ці інструменти надають молоді базовий досвід участі у суспільно-політичному житті та формують ґрунт для активної громадянської позиції надалі.

Отже, одним із завдань школи як інституту політичної соціалізації — дати підліткам необхідні знання про політичну систему, ідеології чи партії, аби вони, на основі цього, формували свою політичну ідентичність [63].

Навчальна програма створюється таким чином, щоб передати цінності та переконання чинної політичної системи. Тому, завданням освіти є не тільки передача знань про функціонування держави, але й розвиток позитивного ставлення до наявної в державі політичної влади. Існують уряди, які зловживають своїм положенням та намагаються контролювати політичні погляди дітей та підлітків через систему освіти. Найчастіше це трапляється в тоталітарних режимах, де уряд не хоче сприймати критику від громадян [64]. Якщо влада контролює інформацію, що поширюється в школі та маніпулює змістовним наповненням освітніх курсів, то це, очевидно, має значний вплив на процес політичної соціалізації. Радянський Союз та його система освіти є прикладом повного контролю держави над інформацією, ідеями та наративами, які діти отримували в школі.

У Радянському Союзі школи піддавалися тотальному тиску, контролю та повній відсутності демократії. У центрі навчання стояв не учень з його знаннями, а вчитель, який визнавався вищим авторитетом та був джерелом правильної

інформації. Діти та підлітки не могли розвинути свою індивідуальність, навпаки, з молодшої школи вони починали розуміти, що варто слухати авторитетних дорослих, а на їх думку ніхто не зважає. Школа вважалася закладом, який не сприймає різноманіття. Усі навчальні матеріали були переписані на основі марксистської ідеології, а література чи інформація, яка могла б скомпрометувати комуністичну партію, вилучалася [10]. Загалом, освіта в Радянському Союзі була потужним інструментом політичної соціалізації. Проте, вона формувала свідомість дітей та підлітків відповідно до ідеології та цілей Комуністичної партії.

Отож як інститут політичної соціалізації, освіта закладає фундамент для активної участі у громадянському житті та розвитку відповідального громадянства. Навчальні заклади знайомлять учнів з основоположними політичними цінностями, функціонуванням політичної системи, ідеологічними напрямками. Тим самим, створюють ґрунт для формування політичної ідентичності учнів.

Неформальні групи однолітків є також одним із важливих агентів політичної соціалізації. У міру того, як дитина росте, друзі та їхні погляди відіграють все більшу роль у житті дитини. Зокрема, однолітки стають впливовими агентами соціалізації у підлітковому віці і мають значний вплив на формування поведінки, уподобань та ідентичності друзів. Через взаємодію з однолітками діти та підлітки навчаються соціальних навичок, долають конфлікти та орієнтуються в соціальних ієрархіях. Діти прагнуть визнання з боку однолітків, а тому часто пристосовуються до їх поглядів та норм. Це суттєво впливає на поведінку, вибір і переконання людини [51]. Оскільки індивіди розвивають почуття приналежності та лояльності до групи своїх однолітків, то це має потужний вплив на політичний розвиток дітей та підлітків. Особливо це відчувається, коли діти разом беруть участь у політичній діяльності: самоврядуванні чи передвиборчій кампанії одного кандидата [64]. Дослідження «The Microenvironment of Attitude Change» [59] та «Encouraging Political Defection» [55] підтверджують гіпотезу про те, що люди схильні переймати політичну

приналежність своїх однолітків. Проте результати цих досліджень можна поставити під сумнів, оскільки соціологи проводили опитування серед давно сформованих груп підлітків. Проблема полягає у тому, що діти підсвідомо обирають коло спілкування, яке поділяє їх політичні погляди, щоб мінімізувати конфлікти і зміцнити власну позицію.

Для того, щоб спростувати цю тезу та перевірити, чи дійсно однолітки мають вплив на формування політичної ідентичності дітей та підлітків, у 2016 році група науковців провела експериментальне дослідження на тему «Політичний вплив груп однолітків». Його учасниками якого стали студенти, що були випадково розподілені по різних навчальних групах. Результати опитування показали, що взаємодія з однолітками все ж може впливати на індивідуальну політичну ідентифікацію та на бажання голосувати на виборах. Окрім того, науковці виявили, що студенти з більш політично активними одногрупниками частіше рухалися до центру політичного спектра і ставали менш радикальними [53].

Загалом, роль груп підлітків як інституту політичної соціалізації полягає не стільки у набутті такої ж політичної ідентичності як друзів, а у кращому розумінні власних політичних поглядів завдяки обговоренням та комунікації з ними. Це допомагає підліткам краще зрозуміти свої власні погляди та своє місце на політичному спектрі.

Для аналізу процесу політичної соціалізації в УРСР нами було обрано такий інститут політичної соціалізації як піонерська організація. Її особливість полягає у тому, що вона поєднує освітній чинник разом із впливом однолітків на формування політичної ідентичності громадянина.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Розділ 2.1 Створення та розвиток піонерських організацій

Перші роки після створення Радянського Союзу відзначалися бурхливими соціальними та політичними перетвореннями. Зміцнюючи владу, більшовики усвідомили, що молодь відіграватиме важливу роль у формуванні майбутнього комуністичної держави. Це стало поштовхом до створення Всесоюзної піонерської організації імені Володимира Леніна. Створення і розвиток піонерського руху відбувався на базі вже наявних молодіжних комуністичних організацій.

У жовтні 1918 року, за ініціативою Володимира Леніна та під керівництвом партії був заснований Всесоюзний Ленінський Комуністичний Союз Молоді [22, с.11]. Він займався залученням та підготовкою молоді до вступу в Комуністичну партію. Ця стало важливою подією в історії виховання та політичної соціалізації молоді Радянського Союзу. Громадська активність дітей та підлітків того часу постійно зростала та стимулювала їх масовий вступ до лав ВЛКСМ. Комуністи та комсомольці створювали перші дитячі комуністичні групи в містах та районах по всій країні. 19 травня 2022 року відзначається день створення Всесоюзної піонерської організації, коли на II Всеросійській конференції комсомолу було прийнято рішення про поширене створення піонерських загонів [43]. У грудні того ж року на V з'їзді комсомолу було прийнято рішення про об'єднання всіх піонерських загонів, створених у різних регіонах країни, в єдину організацію юних піонерів. Спочатку вона мала назву «Юні піонери імені Спартака», а згодом організації було присвоєне ім'я Володимира Леніна [5].

Комуністична партія, спираючись на ленінське вчення про комуністичне виховання молодого покоління, відігравала ключову роль у становленні та розвитку піонерського руху. Ленінські ідеї про класовий характер виховання, всебічний розвиток особистості стали основою для діяльності партії в цій сфері. Однією з найважливіших робіт Леніна, що стосується діяльності комсомолу та

піонерської організації, є його промова «Завдання союзів молоді» на III з'їзді РКСМ. У ній чітко сформульовані головні ідеї та погляди на роль молоді в суспільстві, принципи та методи діяльності комсомолу, а також зміст та форми комуністичного виховання юного покоління [38]. Рішення XI, XII та XIV з'їздів партії, а також перші постанови ЦК КПРС щодо піонерського руху, прийняті в 1920-х роках, підкреслили важливе соціальне значення цього громадського руху дітей та підлітків [22, с.12].

У 1920-х роках загопи піонерів, як правило, створювалися при робітничих клубах та комсомольських осередках. Піонери активно брали участь у колективних прибираннях, які організовувалися для безоплатної праці на благо держави. Вони збирали макулатуру, металолом та брухт, допомагали в облаштуванні міст та сіл, збирали врожай та допомагали у дитячих будинках. В серпні 1929 року в Москві відбувся 1-й Всесоюзний з'їзд піонерів, який продемонстрував велику політичну активність та свідомість піонерів [36].

Протягом 1933-1934 років відбулося переведення піонерської організації на базу загальноосвітньої школи. Адже нові завдання соціалістичного будівництва вимагали значного підвищення якості навчання та виховання юного покоління. Надія Крупська, діячка радянської освіти неодноразово підкреслювала важливість піонерського руху у вихованні юного покоління. «Нова школа не може обійтися без піонерського руху» (з доповіді «До чергових задач піонерського руху» на II Всесоюзному з'їзді піонерських працівників [16]). «Школа і піонерський рух прагнуть до однієї й тієї ж мети — виховати з дитини борця й будівничого нового ладу. Але, в той час, як у школі центр уваги зосереджений на навчанні, в піонерському русі цей центр переноситься на виховання» (зі статті «Піонерський рух як педагогічна проблема» [20]). У квітні 1932 року ЦК ВКП(б) у постанові «Про роботу піонерської організації (до 10-річчя піонерської організації)» зазначав, що «активність дітей не спрямована достатньою мірою на найважливіше завдання дитячого руху, яке наразі полягає в боротьбі за якість навчання в школі, за опанування основами наук, за зміцнення свідомої дисципліни серед дітей і особливо в школі, без чого

неможлива успішна підготовка поколінь, що зростають — будівельників комуністичного суспільства» [29, с.49].

Піонерська організація також має систему піонерського врядування, що складається з ради загону, дружини, районного та міського штабу піонерів. Кожен загін має своїх представників в дружині, а представники дружини залучені у діяльності міських та районних штабів. З метою широкого залучення піонерів до активної участі у самоврядуванні, при раді дружини та районних штабах створюються різноманітні комісії. Самоврядування допомагає піонерам набути організаторських навичок, навчитися виконувати громадські доручення. Найвищим органом дружини є піонерський збір, на якому піонери вирішують завдання, що стоять перед колективом, підбивають підсумки роботи, планують і затверджують плани на майбутнє [4].

Отже, з одного боку, школа надавала знання та навички, необхідні для життя в соціалістичному суспільстві, з іншого боку, піонерський рух мав забезпечувати ідеологічне виховання дітей. Ці дві структури мали доповнювати один одного, формуючи свідомого та відданого справі комунізму громадянина.

Розділ 2.2 Цілі, завдання та принципи піонерської організації

Класики марксизму у своїх працях підкреслювали важливість всебічного розвитку особистості для побудови комуністичного суспільства [46, с.192]. Саме тому однією з цілей Піонерської організації було всебічне формування особистості, яке б доповнювало навчально-виховну роботу загальноосвітньої школи. Всебічне формування особистості передбачало розкриття творчих здібностей та обдарувань людини, забезпечення гармонійного єднання її розумового, морального, трудового, естетичного та фізичного виховання. Молодь, у результаті, повинна була набути комуністичного світогляду, мати активну життєву позицію та прагнути до будівництва соціалістичного суспільства [22, с.19]

У постанові ЦК КПРС «Про 50-річчя Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна» було зазначено: «Під керівництвом партії та свого вожака —

Ленінського комсомолу піонерська організація разом зі школою, сім'єю та радянською громадськістю активно бере участь у вирішенні завдань ідейно-морального становлення та всебічного розвитку юних громадян»! [27]. Згідно з директивами Комуністичної партії та Статутом Всесоюзного Ленінського Комуністичного Союзу Молоді, іншою ціллю піонерської організації була підготовка зміни та резерву комсомолу. Комсомольці повинні були передавати піонерам свої знання та досвід громадської роботи. Вони проводили виховні години, розповідаючи дітям про історію комсомолу, його найкращі традиції та залучали піонерів до багатьох справ свого колективу. Тим самим вони активно допомагали піонерам якнайкраще підготуватися до вступу до лав Ленінського комсомолу [22, с.19]. У процесі виховання всебічно розвиненої особистості, готової до активної участі у житті та будівництві соціалістичного суспільства, ключову роль відіграє формування комуністичного світогляду. Комуністичний світогляд — це поєднання знань, переконань і практичних дій, спрямованих на зміцнення соціалістичного суспільства та вирішення завдань комуністичного будівництва [22, с.20]. Особливо наголошується на важливості вчинків та дій для того, щоб підтверджувати свої політичні погляди. «Непохитна основа комуністичного виховання — формування марксистсько-ленінського світогляду», - зазначив Пленум Центрального Комітету КПРС у доповіді «Актуальні питання ідеологічної, масово-політичної роботи партії» [1]. Формування комуністичного світогляду потребує спільних зусиль школи, сім'ї, комсомолу, піонерської організації та всієї радянської громадськості. У промові «Завдання союзів молоді» на III з'їзді РКСМ В. Ленін підкреслив, що комсомолу необхідно постійно дбати про виховання юного покоління у комуністичній моралі [38]. Особливу увагу Партія звертала на виховання таких моральних якостей особистості, як колективізм, свідома дисципліна, комуністичне ставлення до праці. Іншим важливим завданням своєї діяльності Піонерська організація визначає боротьбу за знання, адже освіта створює основу для формування комуністичного світогляду. У своїй промові «Завдання союзів молоді» В. І. Ленін підкреслив, що стати комуністом можна лише освоївши

закони суспільного розвитку та все багатство знань, накопичених людством [38]. Після випуску зі школи піонери мали стати робітничою зміною країни та взяти участь у подальшому розвитку науково-технічної революції. Постійна освіта людини стала потребою як для Радянської держави в цілому, так і для самих підлітків. Тому, піонерські організації виховували відповідальне ставлення до навчання і розвивали інтерес до пізнання у дітей.

У «Основних напрямках реформи загальноосвітньої та професійної школи» зазначається, що «піонерські організації повинні бути надійною опорою педагогічних колективів у підвищенні якості навчання, формуванні свідомої дисципліни та культури поведінки, організації суспільно корисної праці та змістовного дозвілля, розвитку самообслуговування учнів» [31]. Піонерська організація мала допомагати школі вести учнів до знань, розвиваючи у них інтерес до науки, допитливість та творчі здібності. XX з'їзд ВЛКСМ зобов'язав комсомольські організації активніше виховувати у піонерів жагу до знань, вміння застосовувати їх на практиці [22, с.20].

Формування активної громадської позиції також було важливою задачею піонерських організацій. В. І. Ленін у промові до піонерів «Завдання союзів молоді» звертав увагу на необхідність виробити вміння самостійно поєднувати висновки революційної теорії з практичною участю в боротьбі за комунізм, щодня вирішуючи конкретне завдання, «хай навіть найменше, хай навіть найпростіше» [38]. Виховання в Піонерській організації ґрунтувалося на думці, що темпи розвитку суспільства насамперед залежать від соціальної активності мас. Саме тому система освіти прагнула надати необхідних знань та навичок дітям для створення їх активної позиції пізніше. В «Основних напрямках реформи загальноосвітньої та професійної школи» було зазначено: «Партія добивається того, щоб людина виховувалася у нас не просто як носій певної суми знань, але й передусім — як громадянин соціалістичного суспільства, активний будівничий комунізму, з притаманними йому ідейними установками, мораллю та інтересами, високою культурою праці та поведінки» [31]. Активна позиція піонера формувалася на основі: по-перше, систематичного роз'яснення основ

політики КПРС та завдань, які партія ставить перед школою та піонерською організацією; по-друге, участі у суспільно корисній діяльності, яка дозволяє піонерам застосовувати на практиці знання та вміння, набуті в процесі навчання, виховує почуття колективізму та товариства, відповідальне ставлення до загальної справи; по-третє, через виконання піонерських доручень, які вчать школярів діяти та діяти відповідно до принципів та норм комуністичної моралі [22, с.25].

Принципи діяльності піонерської організації ґрунтуються на загальних принципах комуністичного виховання юного покоління. Вони визначають зміст, форми та методи піонерської роботи. У Положенні про Всесоюзну піонерську організацію імені В. І. Леніна сформульовані такі принципи її діяльності:

- Принцип суспільно-політичної спрямованості діяльності піонерської організації;
- Принцип добровільності вступу до піонерської організації та активної участі в її справах;
- Принцип самодіяльності піонерів у поєднанні з педагогічним керівництвом;
- Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей піонерів;
- Принцип романтики, інтересу та гри в піонерському житті;
- Принцип безперервності та систематичності в діяльності піонерської організації [37].

Виконання цих принципів забезпечує формування у піонерів комуністичного світогляду, активної життєвої позиції, готовності до боротьби за справу Комуністичної партії.

Аналізуючи цілі, задачі та принципи діяльності Піонерської організації можемо дійти до висновку, що вона відіграла значну роль у процесі політичної соціалізації. Інституціональна теорія політичної соціалізації стверджує, що політичні цінності, переконання та поведінка формуються інституціями, з якими люди взаємодіють протягом свого життя. Основи комуністичного світогляду в громадян СРСР закладалися ще в шкільні роки. Адже піонерська організація

керувалася завданням виховати дітей у комуністичній ідеології, наголошуючи на чеснотах соціалістичного суспільства, легітимності Комуністичної партії та важливості колективних дій.

Окрім того, піонери робили сильний акцент на успішності в навчанні та прагненні до знань протягом життя. Важливо було також використовувати отримані знання на практиці аби зробити свій внесок у розвиток суспільства. Тому виховання у піонерських організаціях передбачало різні активності, які б залучали піонерів до суспільно корисних справ: від допомоги зі збиранням врожаю до збирання коштів [32]. Такі заходи мали на меті виховати почуття громадянської відповідальності, соціальну свідомість та прагнення позитивно впливати на суспільство. Отже, у Радянському Союзі Піонерська організація служила потужним агентом політичної соціалізації, активно формуючи політичну свідомість дітей через свою інституційну структуру. У наступному розділі ми розглянемо як цілі та задачі піонерської організації втілювалися у її символіці, діяльності та періодичних виданнях. Це допоможе краще зрозуміти процеси політичної соціалізації та методи, які використовувалися для її реалізації.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПРОЦЕС ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ

Розділ 3.1 Відображення цілей і задач піонерської організації в її символіці

Піонерська організація ім. Леніна використовувала різні символи, атрибути та ритуали, щоб краще пояснити дітям мету і задачі її діяльності. Одним із головних символів піонерії був червоний прапор, який символізував відданість дітей та підлітків справі Жовтневої Революції та справі Комуністичної партії. Піонерський прапор — це червоне полотно, на якому були зображені піонерський значок і девіз «До боротьби за справу Комуністичної партії Радянського Союзу будь готовий!». До головного стяга Всесоюзної піонерської організації були прикріплені два Ордени Леніна. Держак прапора часто був зав'язаний різними пам'ятними стрічками за успіхи у піонерських справах. Піонерські загони — на побутовому рівні це був шкільний клас, також мали свій прапор. На ньому були зображені номер загону і його почесне ім'я. Червоні прапори завжди були присутні на різних піонерських активностях: зборах, походах, лінійках, парадах, екскурсіях, комсомольських з'їздах і конференціях. На марші прапорний ішов безпосередньо за вожатим і головою ради загону. Це все мало виховувати відчуття пошани до червоного прапора і здійснювати вплив на почуття піонерів [34]. Девіз — один із найважливіших символів піонерської організації, який повною мірою відображає головну ідею піонерії — готовність до боротьби за комуністичні ідеї. Центральний Комітет КПРС у постанові «Про 50-річчя Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна» підкреслив: «Нехай завжди метою та високим змістом життя і діяльності Всесоюзної піонерської організації залишається боротьба за справу Комуністичної партії Радянського Союзу будь готовий!» [27]. На заклик «Піонер, до боротьби за справу Комуністичної партії Радянського Союзу будь готовий!» діти мали відповідати: «Завжди готовий!» [48, с.158]. Цим вони висловлювали свою рішучість стати гідною зміною комсомолу для побудови

комунізму. Зі словами девізу до піонерів зверталися комуністи, комсомольці та вожаті. Зокрема, це було привітанням під час різних заходів, таких як зльотів, маршів та парадів.

Отже, символіка піонерської організації відіграла значну роль у політичній соціалізації дітей та підлітків у СРСР. Прапор, як візуальний символ Жовтневої революції та Комуністичної партії, постійно нагадував про ідеологічну основу руху та виховував почуття відданості та патріотизму. Девіз, своєю чергою, закріплював ідею готовності до боротьби за комуністичні ідеали та сформував у піонерів відчуття відповідальності за майбутнє країни.

Процес посвяти школярів до піонерської організації був важливою подією, наповненою урочистістю та символізмом. Щоб стати піонером кожна дитина спершу проходила підготовку — вивчала історію організації та урочисту обіцянку. Під час церемонії вступу учні шикувалися на лінійці, виносили червоний прапор та слухали промову вожатого. Головним елементом цієї події було озвучення урочистої обіцянки перед комсомольцями, вожатими та іншими школярами [15]. «Я, (прізвище та ім'я), вступаючи до лав Всесоюзної Піонерської організації, перед своїми товаришами, урочисто клянуся: гаряче любити свою Батьківщину; жити, вчитися і боротися, як заповів великий Ленін, як вчить Комуністична партія; завжди виконувати закони піонерів Радянського Союзу» [40]. Втілювати в життя піонерську обіцянку означало брати активну участь у діяльності організації, шкільних справах та бути моральним прикладом для своїх друзів. «Усіма своїми справами, — підкреслив ЦК КПРС у постанові Про 50-річчя Всесоюзної піонерської організації, — піонери підтверджують вірність Урочистій обіцянці...» [27].

Окрім урочистої обіцянки кожен піонер повинен був знати закони піонера. Вони вказували на моральні цінності та поведінку, яких мали дотримуватися школярі. Закони піонера були визначені у Положенні про Всесоюзну піонерську організацію ім. В. Леніна:

Піонер відданий Батьківщині, партії, комунізму.

Піонер готується стати комсомольцем.

Піонер тримає рівняння на героїв боротьби та праці.

Піонер вшановує пам'ять полеглих борців і готується стати захисником Батьківщини.

Піонер наполегливий у навчанні, праці та спорті.

Піонер – чесний та вірний товариш, завжди сміливо стоїть за правду.

Піонер — товариш і ватажок жовтенят.

Піонер — друг піонерам та дітям трудящих усіх країн [48, с.149].

Аналізуючи урочисту обіцянку та закони піонера, можемо зробити висновок, що вони були елементом ідеологічного виховання у піонерській організації. Закони формували почуття обов'язку перед державою та партією, встановлюючи колективні інтереси вище над особистими. Вони сприяли розвитку політичної лояльності у дітей та готовності підтримувати курс розвитку країни. Одним із важливих аспектів законів піонерів була мотивація дітей до активної участі у громадській діяльності та успіхів у навчанні. Піонери виховувалися у цінностях дисципліни та працьовитості, цілеспрямованості та колективізму. Окрім того, закони закріплювали роль піонера як наставника для молодших дітей, сприяючи передачі комуністичних цінностей наступному поколінню.

Одним із перших атрибутів, які повинен був мати кожен піонер — була червона краватка, яка є символом вірності Жовтневої революції та розцінювалася як частина піонерського прапора. Червоний колір був асоціацією із кров'ю, пролитою революціонерами та відданістю комунізму. Три кінці краватки символізували зв'язок трьох поколінь: комуністів, комсомольців і піонерів. Саме червона краватка була головним візуальним атрибутом, що відрізняв піонера від інших. Її використовували на різних церемоніях та активностях піонерської організації [35].

Іншим символом приналежності до піонерської організації був значок. В брошурі «РКСМ і бойскаутизм» Н. К. Крупська писала: «Такий значок зміцнює зв'язок між організацією та її членами й посилює відповідальність члена за свої вчинки» [21]. Перший варіант піонерського значка був описаний в Положенні про дитячі комуністичні групи ім. Спартака 1923 року. Він виглядав як серп і

молот на червоному прапорі, багаття, що палає, та девіз «Будь готовий!». Пізніше, у 1927 році на до нього додали зображення Леніна. У вересні 1942 року значок набув форми п'ятикутної зірки, із девізом «Завжди готовий!» на фоні багаття [14].

Значок та краватка були не просто символами приналежності до піонерської організації, але й інструментами політичної соціалізації. Адже вони виконували функцію візуального відображення цінностей, які проповідувала організація. Значок з зображенням Леніна, зірки, серпа та молота, разом з червоною краваткою викликали почуття гордості, відповідальності та приналежності до чогось більшого. Таким чином діти лише підсилювали свій емоційний зв'язок з піонерією та її ідеалами. А завданням піонерської організації було направити цей зв'язок на підтримку комуністичної ідеології. Отже, піонерська організація в СРСР використовувала розгалужену систему символів, ритуалів та атрибутів, цілеспрямовано впливаючи на свідомість дітей. Організація була важливим інститутом політичної соціалізації, що виховував дітей у дусі комуністичної ідеології, готував їх до активної участі у суспільному житті. Символіка піонерської організації була ретельно продуманою. Адже вона була зрозумілою та доступною для дитячого сприйняття, а яскравість та емоційна привабливість символів лише сприяли їхньому запам'ятовуванню. Червоний прапор, девіз, урочиста обіцянка, закони піонерів, значок та краватка – всі ці елементи створювали єдину систему, що формувала у піонерів почуття приналежності до великої справи, відданості ідеалам комунізму та готовності до боротьби заради блага країни.

Розділ 3.2 Суспільно-політична діяльність піонерів як інструмент політичної соціалізації

Суспільно-політична діяльність була важливою складовою комуністичного виховання у піонерських організаціях. На її меті стояло виховання піонерів у любові до праці та розуміння її важливості для розвитку соціалістичного суспільства. На III з'їзді РКСМ Ленін, у своїй доповіді, сказав: «Без праці, без боротьби книжкове знання комунізму з комуністичних брошур і творів рівно

нічого не варте» [38]. На VI з'їзді РКСМ були визначені задачі суспільно-політичної діяльності піонерів: «1) пов'язати дітей з навколишнім життям дорослих; 2) розвинути пролетарську класову самосвідомість, надати піонерам знання, необхідні для того, щоб розуміти основні явища сучасного громадського життя; 3) привчити дітей суспільно, колективно жити й працювати над однією спільною метою, розвинути дух загально пролетарської світової солідарності, підняти й розвинути їхню творчу колективну діяльність» [6, с.114]. Отже, комуністичне виховання окрім теоретичних знань передбачало практичну участь піонерів у житті суспільства, що і мало найбільшим чином сформуванню свідомість школярів і вплинути на їх політичну ідентичність.

Значущість трудового виховання була закріплена на VI з'їзді РКСМ 1924 року, де була обговорена необхідність створення шкіл «до заводського труда» [6, с.115]. Вони мали створюватися при школах фабрично-заводського навчання, фабриках та великих майстернях та надавати практичні навички роботи школярам. Піонери брали участь у різноманітних технічних гуртках, дитячих технічних станціях, працювали у майстернях та проводили екскурсії на фабрики та заводи [41].

У постанові про школи фабрично-трудоного навчання Рада народних комісарів СРСР закріпила зміни у навчальних планах, щоб практична частина занять займала 80% навчальних годин: «Зобов'язати всі господарські народні комісаріати перебудувати до 1 жовтня 1933 року всі програми й навчальні плани шкіл фабрично-заводського учнівства з таким розрахунком, щоб 80 відсотків навчального часу відводилося на безпосереднє навчання учня біля верстата за фахом, а решта часу — на теоретичне навчання, безпосередньо пов'язане зі спеціальністю, що вивчається» [30].

У 50-х роках ХХ століття у піонерській організації активно починають поширюватися нові форми трудового виховання. Оскільки комсомол відіграв важливу роль у відбудованні держави після Другої Світової війни, піонери брали приклад зі старшої молоді, та самі активно долучалися до трудових акцій. Яскравим прикладом можуть стати піонери Донецької області, які зібрали 10540

тонн металолому та брухту для виготовлення вугільних комбайнів. У день запуску Донецько-Комсомольської шахти №1 піонери передали шахтарям два вугільних комбайни. За цей трудовий подвиг до прапора комсомолу України було прикріплено орден Леніна [26, с.90].

Часто загони піонерів отримували завдання працювати в селі, збирати врожай та допомагати із господарством.

Під час лютнево-березневого Пленуму ЦК КПРС 1954 року, було піонери та ентузіасти були закликані до освоєння цілинних земель Казахстану, Сибіру та Уралу [28]. Молодь України активно долучилася до цієї трудової акції. «За кілька днів до райкомів і обкомів комсомолу України надійшло майже десять тисяч заяв від комсомольців. Їх розглядали на засіданнях бюро і тут же вручали путівки добровольцям» [26, с.90]. У 1960 році, на честь 40 річчя Всесоюзної піонерської організації ім. В. Леніна, було прийнято рішення про проведення піонерської дворічки «Піонери — Батьківщині». За два роки піонери зібрали 1 млн т металолому та брухту [26].

Радянський педагог Станіслав Шацький вважав, що трудове виховання дає піонерам не тільки навички праці, але також сприяє всебічному розвитку школярів, формує їх характер та привчає до роботи в колективі. Спільна з однолітками робота виховувала відчуття спільної відповідальності, тому в піонерській організації вона займає значну частину виховного процесу [23]. Результати та звіти виконаних завдань можна було знайти на сторінках піонерських газет: «Веселий сміх, бадьорі голоси піонерів, стукіт лопат і сокир, скрип тачок і вереск пилок пожвавили й пробудили від сплячки забутий і занедбаний сад. Прибрали гній, якого було вдосталь, розчистили зарості кропиви... майданчик для спорту та ігор, скопали й засадили гряди» [11, с.3].

Іншим важливим напрямом діяльності піонерської організації була воєнно-патріотична робота. Вона охоплювала вивчення історії військових подвигів радянського народу, проведення військово-спортивних ігор, змагань та екскурсій до місць бойової слави.

Великого поширення набули походи піонерів по місцях боїв Другої Світової війни. Своїми спогадами про те, як вони організовували похід для піонерів ділиться Л.К.Шендрик — колишній заступник Центрального Комітету комсомолу України по роботі серед піонерів (1946-1953 роки). За його планом, школярі мали пройти маршрутом «Путивль — Брянські ліси» - місцями дій партизанського з'єднання А.Ковпака, від якого вони отримали важливе завдання — знайти «партизанський скарб». Піонери довго шукали пам'ятну прикмету сховища, поки не знайшли зарубки на дереві. «Тут і почали розкопки. Лопата вдарилась об щось тверде... Банки, глечики, а в них щоденники партизанів, паспорт та військовий квиток С. А. Ковпака, багато інших цінних документів. Їх закопали партизани восени 1941-го, коли вороги оточили ліс» [26, с.74].

Отже, воєнно-патріотичне виховання мало на меті формування у піонерів готовності до захисту Батьківщини, любові до своєї країни та поваги до її історії. Шляхом проведення активних ігор, походів та змагань школярі підвищували свої фізичні якості, витривалість та дисципліну.

Важливе місце у діяльності піонерської організації займала також освітня та культурно-масова робота. В процесі боротьби за знання народжувалися нові форми виховання. Школярі влаштовували конкурси на кращого математика, фізика, хіміка, проводили змагання «За наполегливе навчання і свідому дисципліну». Піонерські загони організовували різноманітні гуртки та секції: художньої самодіяльності, технічної творчості, спортивні секції. Велику допомогу піонери надавали під час створення бібліотек в сільських клубах, також вони відправляли книги та навчальні посібники [41].

Радянський педагог Шацький наголошував на важливості мистецтва як елемента виховання, адже при дослідженні прекрасного у дітей розвивається естетичність і стиль. «Звичайно, я більше думав би про просте нехитре мистецтво, про здорову радість мистецтва, а не самозадоволення дорослих навколо дітей. Що слід було б внести в програму безумовно — це розвиток смаку» [45].

Під час XIII з'їзду ЛКСМУ було віддано задачу постійно дбати про створення високоідейного репертуару — п'єс, пісень, кінофільмів, радіопередач для дітей, поліпшити зміст роботи палаців піонерів, дитячих бібліотек і натуралістичних станцій, вжити заходів до поліпшення всієї позашкільної роботи серед дітей. Культурно-масова робота сприяла розвитку творчих здібностей та талантів дітей, розширенню їхнього кругозору та інтересів. Вона також допомагала формувати у піонерів естетичний смак та любов до мистецтва [26, с.75].

Окрім того, піонерська організація активно займалася організацією дозвілля дітей та підлітків та працювала над спільними активностями дітей. На VII з'їзді РЛКСМ в 1926 році Н. Крупська виступила із доповіддю «Чотири лінії піонерської роботи», в якій наголосила, що ідеї піонерської організації мають ґрунтуватися на відчуттях братської солідарності та спільної відповідальності у процесі будівництва нового соціалістичного суспільства. «Ось ті основи, які, мені здається, треба покласти. роботу серед піонерів Це — виховання товариської солідарності, виховання спільного підходу до кожного питання, вміння об'єднано, колективно працювати та вміння набувати знань. Ось якщо ми намітимо ці чотири лінії роботи, то ми вкладемо той зміст у піонерський рух, який зараз вкладається недостатньо систематично» [19].

Для виховання товарищкості та солідарності піонерська організація використовувала різні методи: спільну працю, навчання та ігри, які набували широкого поширення після XIII з'їзду ЛКСМУ [26, с.89]. Ігри допомагали розвивати дитячу уяву, застосовувати на практиці здобуті знання та вміння, поєднувати особисті плани з планами групи. Однією з таких ігор була «Північний полюс юних», запропонована газетою «Юний ленінець», в якій взяли участь понад 200 тисяч юних дослідників. Школярі вивчали свій край взимку, обладнуючи метеорологічні та географічні майданчики. Готуючись до «висадки на лід», вони виготовляли прості прилади, цікавилися різними спеціальностями, такими як гідролог, зв'язківець, метеоролог. Взимку берег річки та лід перетворювалися на незвідані землі. І хоча все відбувалося у формі гри, діти моделювали справжню експедицію, дотримуючись усіх її правил. Л.К.Балясна

—колишній секретар ЦК ЛКСМУ, ділиться своїми спогадами: «Ми влаштували свій «Північний полюс» на річці Тясмин. У призначений день здійнявся вітер, захурделило. Однак усі вісім загонів вирішили не переносити похід. Провели висадку на лід, підняли прапор, поставили метеобудку. Трохи дитячої фантазії - - і все здавалося, як у справжній Арктиці: радисти приймали радіограми, гідрологи пробивали ополонки, заміряли товщину льоду, діяли всі метеослужби...» [26, с.89].

Діяльність піонерів у Радянському Союзі була ключовим інструментом політичної соціалізації у Всесоюзній піонерській організації ім.В.І.Леніна. Через трудову діяльність, військово-патріотичне виховання, культурно-масову роботу та колективні ігри, піонерська організація формувала у дітей політичні погляди, цінності та моделі поведінки. Трудове виховання, зокрема участь у технічних гуртках, робота на заводах та в сільському господарстві, сприяла вихованню колективізму та спільної відповідальності у піонерів. Повага до праці прищеплювалося як ідейна та моральна цінність. Через поєднання трудового виховання та ігрових методів створювалося середовище, що виховувало майбутніх будівельників комунізму. Воєнно-патріотичне виховання формувало у піонерів готовність до захисту Батьківщини, любов до своєї країни та повагу до її історії. Це включало вивчення історії військових подвигів, проведення військово-спортивних ігор та походів по місцях боїв. Культурно-масова робота мала на меті розвиток творчих здібностей, розширення кругозору та формування естетичного смаку. А колективні ігри, не тільки розвивали уяву та практичні навички, але й виховували командний дух, взаємодопомогу та відповідальність за спільну справу.

Усі ці форми діяльності були спрямовані на формування у піонерів лояльності до комуністичної ідеології, готовності до активної участі у будівництві соціалізму та комунізму, а також на виховання «нової радянської людини» [47] з певним набором політичних цінностей та переконань.

Розділ 3.3 Періодичні видання піонерів: наративи та методи впливу на піонерську свідомість

Піонерські газети та журнали відігравали важливу роль у поширенні ідей та ідеалів партії серед широкої аудиторії молодих читачів. Відомий вислів Володимира Леніна про те, що преса має бути не лише колективним пропагандистом і колективним агітатором, а й організатором мас - підкреслює значущість періодичних видань [33]. Піонерські періодичні видання ефективно виконували цю функцію, надаючи інформацію, новини та сюжети, які відповідали партійному порядку денному.

ЦК ВКП (б) видало низку постанов, що контролювали дитячу публіцистику: «Про розбудову літературно-мистецьких організацій» від 23 квітня 1932 року, «Про роботу піонерської організації» від 21 квітня 1932 року, «Про навантаження школярів та піонерів суспільно-політичними завданнями» від 23 квітня 1934 року. За невеликий час ЦК створив індустрію, яка працювала як засіб агітації та пропаганди [12]. 6 березня 1925 року вийшов перший випуск газети «Піонерська правда», що була створена як щотижнева газета юних піонерів.

Піонерська правда була покликана «допомагати піонерській організації та школі в комуністичному вихованні молодого покоління, одночасно прищеплюючи дітям ідеали дружби, товариства, взаємодопомоги, любові до Батьківщини, добра і справедливості» [9]. На фото нижче зображено перший та тридцять сьомий випуски газети. На перших сторінках газети розміщені найважливіші статті: «Піонерська газета виховує комсомольців», «Вперед, з Ленінською правдою».

Московський комітет РКП (б) у статті «Піонери виконують накази партії та комсомолу» визначає задачі піонерської газети: 1) виховувати дітей робочих та селян в дусі розуміння основних задач робочого класу; 2) виховувати дітей робочих та селян, майбутніх комуністів, робітників та борців за Радянську державу; 3) виховувати в дітях бажання до пізнання нового [42]. Читаючи статті, можна виокремити декілька наративів, які зустрічаються найчастіше. Зокрема, газета підкреслює важливість піонерського руху як «стрижня комуністичного

виховання» молодого покоління, закликає піонерів виконувати накази партії та комсомолу та бути продовжувачами традицій більшовиків [42].

И борьба за рабочее дело — борьба today!

Адрес
редакция и контора:
Москва, Кузнецкий мост, д. № 1.

Подписная плата:
На год — 1 руб. 20 коп.
6 мес. — 60
3 — 30
1 — 10

ПИОНЕРСКАЯ ПРАВДА

Орган Московского Комитета ВЛКСМ.

РЕДАКЦИЯ
принимает от 12 до 5 ч. веч.
Тел. № 5-28-92.

Заявки, присланные в редакцию должны быть аккуратно написаны чернилами на одной стороне листа. Непременно указать фамилию, адрес, название отряда и звено.

№ 1-й ЕЖЕНЕДЕЛЬНАЯ ГАЗЕТА ЮНЫХ ПИОНЕРОВ. 6 марта 1925 г.

ВПЕРЕД, С ЛЕНИНСКОЙ ПРАВДОЙ!

Пioneerская газета воспитает комсомольцев.

В С.С.С.Р. растет новый молодой народ. Pioneerское движение становится с каждым днем сильнее, вокруг которого идет коммунистическое воспитание этого нового народа. Это движение нуждается в правильном руководстве и широком пропагандном охвате. Молодая pioneerская печать должна явиться могучим средством коммунистического воспитания.

Эти задачи должна возложить на себя Pioneerская газета, чтобы «Pioneerская Правда» воспитала таких же энергичных, дисциплинированных, преданных делу рабочего класса коммунистов, как и «Pioneerская Правда».

И. Ярославский

ПУТЬ «ПИОНЕРСКОЙ ПРАВДЫ»

Младшие работники и работники детской во всем Союзе Советских Республик собрались на первом съезде в революционной борьбе за «лучший мир».

И борьба в детском лагере громадной страны является стройным ритмом ленинского будущего борца за свободу. С гордостью и радостью смотрит рабочий класс, который излучает революционный энтузиазм. Pioneerское движение есть залог того, что наш русский народ никогда не будет побежден. Младшие дети, которые учатся любить свой класс, которые хотят выжить в готовности победить на коммунистическом — это залог победы.

«Pioneerская Правда» — это красный галстук и шарфик, которые по дороге к нам должны захватывать все рабочее и крестьянское движение в нашей стране, рождая новый мир. Pioneer-бурное движение революционное, должно стремиться показать на пример Старой скала про бедняков рабочего класса место своего будущего борца рабочего класса и крестьянства за освобождение. Путь «Pioneerской Правды» — это путь, на котором, как жемчуг и бриллианты, лежат такие же камни, как те, которые мы, в путь революционной борьбы, которые проведет в их участие.

«Pioneerская Правда» должна быть не только органом для пионеров, но и органом для родителей. Наши пионеры — это дети буржуазного мира, перед которыми стоит задача воспитания. Нет нужды в ярости, как революционная и в воспитании жизни, видеть, как воспитание — это путь.

Но главное слово — это чувство, товарищеское признание, как островная — это путь, путь «Pioneerской Правды» — не он самозащита.

Ната Радке
(Ната Радке)

Рука об руку.

Гос. Н. Душин

Теперь вы знаете на карикатуре: «Выше, выше, М. Горький».

Валентина Гуркина

Пioneеры выполняют наказы

Партия и Комсомол.

Московский Комитет РКП (б) организует всех этих пионеров с помощью своего журнала газеты «Pioneerская Правда».

Московский Комитет РКП (б) ставит перед пионерской газетой следующие задачи:

1. Воспитывать детей рабочих и крестьян в духе ленинских основных задач рабочего класса.
2. Воспитывать детей рабочих и крестьян в духе коммунистической дисциплины и революционной борьбы.
3. Развивать в детях стремление к учебе и учить их читать и писать на деле в интересах трудящихся.
4. Путь «Pioneerская Правда» — это ленинское воспитание старой коммунистической «Правды», путь она будет молодой пионерской газетой, путь — это путь коммунистического воспитания.

Секретарь МК РКП (б) *Н. Конюх*

Редакция «Молодой Ленин» ведет борьбу коммунистическую ленинскую против «Pioneerской Правды».

«Pioneerская Правда» является революционной газетой. Pioneerское движение является коммунистическим движением, которое должно воспитать в пионерах коммунистическую дисциплину и революционную борьбу.

«Pioneerская Правда» и «Молодой Ленин», это борьба ленинских пионеров и коммунистической дисциплины.

Секретарь МК РКП (б) *Д. Мещеряков*

Дорогие товарищи!

Шлю Вам горячий привет по случаю выхода первого номера «Pioneerской Правды» и пожелаю, чтобы она стала Вашим другом, руководителем и советником, чтобы она высоко держала знамя ленинских идей.

(М. Удальцова)

Именно «Pioneerская правда» сплотит вокруг себя миллионы юных пионеров и воспитает их по Ленину.

Председатель ЦС Союза Пioneеров при ЦК РКП(б) Е. ПЕРЕМЫКИНА

Шлю горячий привет молодому совету «Pioneerской Правды». Пусть воспитывает она лекцию в среде нашей молодежи. Но пусть не забывает, что воспитывать должны Ильича и предшествующие исторические задачи — это значит только крепкая, здоровая, сильная молодежь.

(Н. Семашко)

Н.Семашко

Пioneеры! Готовьтесь к работе! Пусть работа будет и победой. По пути, указанному Лениным.

Пioneеры! Работы много. Для того, чтоб работать лучше, каждый шаг учиться у Ленина.

Знайте работу страны Советов. Знайте работу отца и дедушки. А для этого — в руки газеты «Pioneerская Правда». Каждый день, каждый шаг — шаг вперед!

Надо свою работу и заботиться. С детскими усилиями работать. Заботиться о своей стране! Пусть советский наш рабочий класс.

Как мы в работе не спешим? Как мы не спешим учиться? Вузы газеты советского пионера — пионеры быстрого слова.

Андрей Пирожков

«Пioneerська правда», №1, 1925 р. [67]

Газета пропагує ідеали колективізму, дисципліни, працьовитості та відданості справі революції. «Пioneerська правда» також підкреслює важливість єдності піонерів усіх республік, міст і сіл, а також солідарності з робітничим класом та трудящими всього світу. У своїх статтях вона закликає піонерів до взаємодопомоги та спільної праці задля досягнення спільної мети. Періодичне видання просуває ідею про те, що СРСР є «передовою державою» та закликає піонерів вивчати досягнення країни, щоб з гордістю розповідати про них світові. Вона також підкреслює важливість навчання та здобуття знань для успішного будівництва соціалізму.

Прочитай все статьи, соедини вместе!

А ДРЕС
раздана в которой
Москва, Кузнецкий в. 1, № 1.
ПОДПИСНАЯ ПЛАТА
На год 1 руб. 30 коп.
« 6 мес. 80 «
« 3 « 30 «
Менее чем на 3 мес. подписка
не принимается.
При верном адресе копия
Правды по почте и бесплатно
выдается по которой посылается

ПИОНЕРСКАЯ ПРАВДА

Орган Московского Комитета ВЛКСМ.

Цена номера 3 коп.

РЕДАКЦИЯ
принимает от 10 до 5 ч. веч.
Тел. № 3-08-30.
Заметки должны быть высланы
написаны карандашом на одной
стороне листа. Указать адрес, фамилию, отчество и
имя.

№ 37

Еженедельная газета юных пионеров

20 ноября 1925 г.

Всесоюзному старосте—Михаилу Ивановичу Калинину—в день 50-летия пионерский привет.

Надо проверить, что сделано

Редакция «Пионерская Правда» получила много заметок, где ребята указывают на недостатки в деревенских отрядах.
Детвор Старопр. (Затосквар. район) сообщает: «Мы часто принимаем хороших ребят, и все это только на бумаге».
Детвор Гусевский (Хамов. район) пишет: «Мы говорим много громких слов, а на деле ничего не делаем. Надо проверить наши постановления».

Наряду с такими замечаниями, ребята пишут заметки. Деревенских пионеров, которые ведутся на своих шефов. Нестеров (Табовск. губ.) пишет: «Один раз похвалил наш шеф, а больше ни его и не видел. Если бы он выполнял хоть одно свое обещание и то была бы большая польза в нашей работе».

Ребята, вот факты, на которые мы должны обратить внимание. Юный ленинец помнит, что дело нечестно им, должно быть доведено до конца.
Юный ленинец должен помнить, что дело упрощения свя-

зи и помощи деревенскому отряду—это его прямая обязанность. Помощь деревенскому отряду—это одна из форм общественно-полезных работ, и, проводя эту работу, мы тем самым помогаем нашим старшим братьям в деле укрепления тыла города с деревней.

А, ведь, это нам завещала наш учитель—Ленин.

Давайте дружно возьмемся за эту работу. Помешать бумажных постановлений — побольше дела! Давайте на страницах «Пионерской Правды» поделимся своими опытом.

Этот даст нам возможность извлечь наш опыт, это даст нам возможность перенести опыт одного отряда на другой—это поможет разбудить те отряды, которые забыли об этой большой работе.

Еще и еще раз проверим, что нами сделано.

Городские отряды, больше помощи деревенскому отряду, школам, деревенским ребятишкам.— Больше внимания им!

Ленинские всходы

Вс шапок и пальто
Ходил в соседний двор,
Ты дурачился, и кто?
И—юный пионер.
Паша смеется.
— «Ю, гостюли прости,
Когда же ты ушел?»
— «На шапочки пошлешь».
— «Но кто тебя выискал?»
— «Я сам согласен дал».
— «Спасибо тебе, мальчик».
— «Спасибо тебе, мальчик».
Весь я не из калек.
В 12 лет хвастался.
Умел человек,
«И пришел тебе?»
— «А почему нет?»
Свою горю за Совет,
— «Но, где же наш отряд?»
— «Я вот выискал в окно».
Мы—красные дьяволы,
Фигуры,
Паша сам не смел,
Весь день шапфует плечами.
— «Ну, детство, ой ой!
Нам прежде так гасло».
Детвор Юго Ленинского Отряда,
Воскресенского уезда.

Пастух Гриша с своими друзьями.

За работу в детских библиотеках!

«Новая работа в детских библиотеках», вот одна из важнейших задач пионерских отрядов сейчас.

На эту работу нужно выделить одно-два вечера, которые и будут в случае надобности, привлекать других ребят и весь отряд (капризер, устройство — вечера и т. п.).

Главной задачей при работе в библиотеке является объединение неорганизованных ребят и пионеров, которые берут в библиотеке книги и, в свободности, по-своему читают.
Прежде всего их надо вовлечь в участие в еженедельной работе при библиотеке: в другой библиотеке, ЮИМ'а, дружной детей и т. п. Эти кружки должны устраивать свои уголки, громить четки по своим темам, составлять — районные списки книг и т. п. Начинать надо с организации 1—2 кружков, а затем уже, когда хорошо заработают они, организовать другие.

Особенно важна работа вокруг еженедельной работы. Она должна приносить ребят к читальне. Для этого надо выдвигать в библиотеку

на плакатах, составлять по-линейкам по отдельным странам или событиям (напр., как проходила Октябрьская революция и т. п.).

Затем надо обратить особое внимание на устройство уголка Ленина. В этом уголке должны вести работу с более старшими активными ребятами, которые посещают библиотеку, путем бесед, чтечек, приобщения отдельных книг, статей и т. п.

Пионеры также должны обращать внимание и на малых ребят, которые посещают библиотеку. Для них нужно один или два раза в неделю устраивать громкие четки, беседы, игры и т. п., вовлечь их в чтение, а также устраивать свои уголки, громить четки по своим темам, составлять — районные списки книг и т. п. Начинать надо с организации 1—2 кружков, а затем уже, когда хорошо заработают они, организовать другие.

Второй задачей работы пионеров в библиотеке является практическая помощь ей. Пионеры должны помогать библиотекарю записывать новых подписчиков, разбирать и расставлять книги, делать ремонт поврежденных книг (а если в отряде есть переплетная мастерская, то она тоже может переплести книги), выдвигать списки

Работа в библиотеке, пионеры должны вместе с тем, как смеются, изучать библиотечную работу, выдвигать, сколько ребят посещают библиотеку, сколько выданы, какие книги более популярны, как организована библиотека и т. п. Без этой сведения невозможно в библиотеке и в школьном уголке в отряде.

Работа в библиотеке должна быть острейшим делом, чтобы каждый пионер был занят в библиотеке не более двух раз в неделю по поводу работы на школьном уголке и т. п. Когда задание организованных ребят.

Вся эта работа должна осуществляться в диалогичной и живой форме: звонки и т. п. Когда задание рассказывается о своей работе на отдельных сборах или на совете отряда, они должны отчетливо слышать и в этой работе.

Работа в библиотеке должна вестись по плану, выработанному вместе с библиотекарем и утвержденного советом отряда.

Чтобы улучшить работу в библиотеке, каждое звено должно делаться опытным своей работой через «Пионерскую Правду».

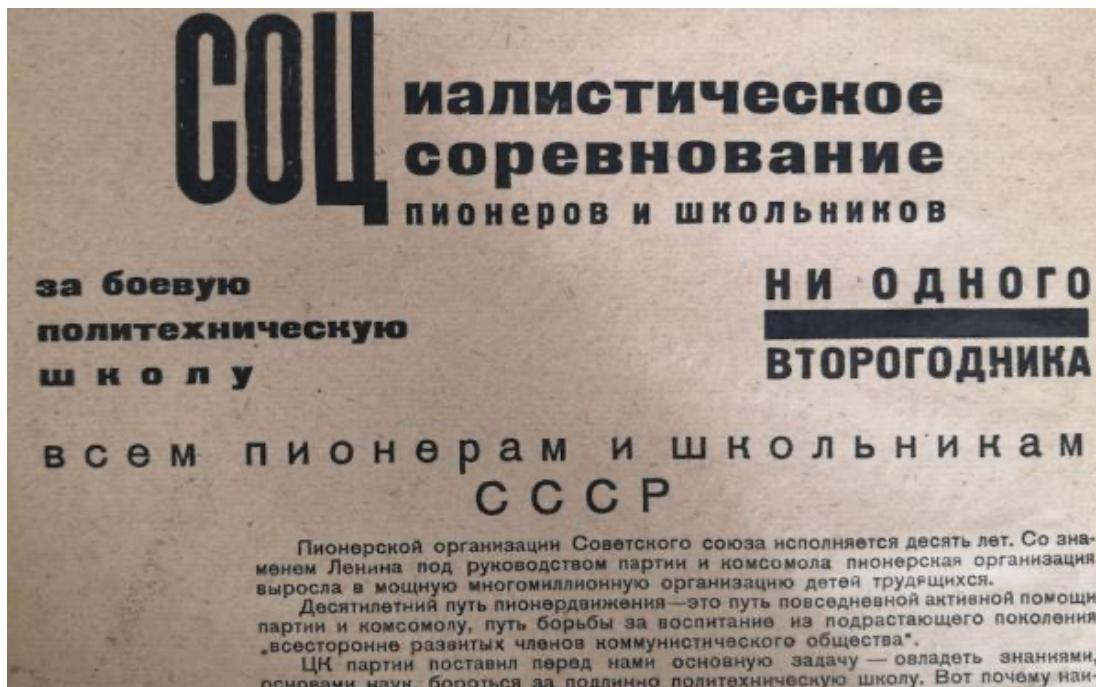
Ребята! Приближается 2-я годовщина смерти Ильича. Присылайте заметки, статьи, воспо-

«Пионерська правда», №37, 1925 р. [68]

«Пионерська правда» була дуже популярним виданням, її читав майже кожен піонер. У 1965 році тираж газети був 7,5 млн екземплярів, в 1975 році - 9,5 млн. За внесок у виховання широких мас дітей газета була нагороджена орденом Червоного Прапора (1945), орденом Леніна (1950) та орденом Дружби народів (1985) [9].

Іншим популярним періодичним піонерським виданням був журнал «Піонер», перший випуск якого побачив світ 15 березня 1924 року. Ініціатором створення журналу була Н.Крупська, а перше видання було присвячене В.І.Леніну. За задумом редакторів, «Піонер» мав стати центральним масовим друкованим органом Центрального Бюро юних піонерів при ЦК РКСМ [13].

Провідною темою журналу була піонерська діяльність: задачі піонерів, ідейні лідери та мотиваційні статті, що заохочували працювати більше заради держави. Журнал створював образ ідеального піонера — дисциплінованого, працьовитого, відданого справі комунізму та готового до боротьби з ворогами.

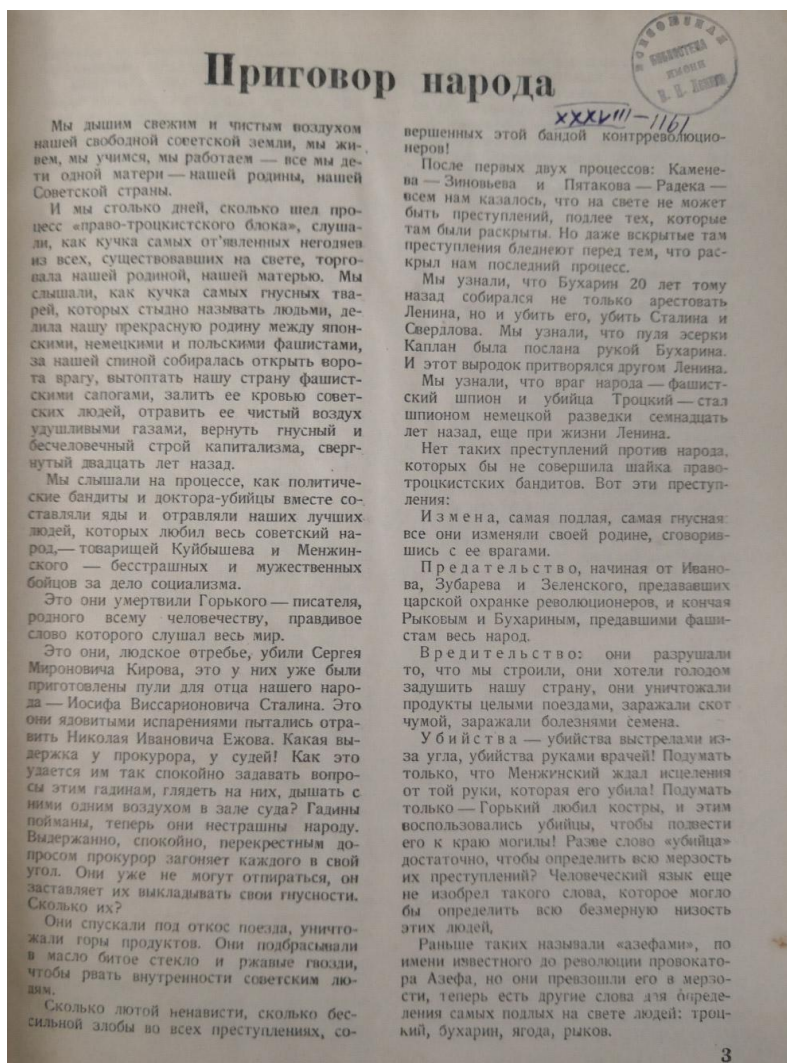

«Піонер», №1, 1931 р. [12]

Цей образ служив взірцем для наслідування та сприяв формуванню відповідної поведінки у дітей. Статті про героїчних піонерів, які досягли успіхів у навчанні, спорті чи громадській діяльності, мали на меті показати дітям, якими вони мають бути, щоб відповідати ідеалам соціалістичного суспільства. Окрім того, «Піонер» закликав піонерів активно виконувати плани партії та комсомолу, брати участь у трудових акціях та суспільно-політичному житті. У статті «Що ти повинен зробити в третій рік п'ятирічки» вказано: «Боротися за політехнізацію школи, за перетворення її на цех заводу, за участь школи у всьому суспільно-виробничому житті виробництва. Організувати бригади боротьби з відставанням і другорічніцтвом. Боротися проти відсіву дітей зі школи, домагатися забезпечення всіх дітей, що потребують, взуттям та одягом» [12].

«Піонер» постійно підкреслював переваги соціалістичного ладу над капіталістичним, зображуючи СРСР як країну щасливого дитинства, де діти мають всі можливості для розвитку та навчання. Статті про життя радянських

піонерів розповідали про те, як держава піклується про їхнє здоров'я та добробут. На противагу цьому, капіталістичні країни зображувалися як місце, де діти страждають від експлуатації та злиднів. «Наша перемога має всесвітнє значення, на нашому прикладі навчаються пригнічені народи, робітники та селяни всіх країн; кожен новий успіх нашого будівництва наближає годину світової перемоги над капіталом» - вказано у другому випуску журналу за 1932 рік [12].

«Піонер», №2, 1932 р. [12]

Іншим наративом, що регулярно можна побачити у статтях «Піонера», є уявлення про зовнішніх та внутрішніх ворогів радянської влади. Зовнішні вороги — це країни Заходу, які зображувалися як експлуататори та гнобителі дітей, що живуть у безправ'ї. «У той час, як на оксфордських студентів – дітей буржуазії – витрачається по вісім-десять тисяч рублів на рік, діти пролетаріату не отримують від уряду нічого, крім голодних вчителів та неопалюваних шкіл.

Виходу з цього царства голоду не видно. Вихід може бути лише у знищенні капіталізму» [12]. Статті про життя дітей у капіталістичних країнах часто містили описи важкої праці, голоду та насильства. «У північних підземеллях Калабрії Щойно вийшовши з цього пекла, діти відразу ж потрапляють під нагляд фашистських наглядачів, які обробляють їх по-своєму і привчають їх помирати за «дуче» - фашистського вождя Муссоліні» [12]. На фото вище можемо побачити статтю «Вирок народу», в якій йдеться про процес «блоку Троцького». Стаття є прикладом зображення внутрішніх ворогів народу: як зрадників та шкідників, що прагнуть підірвати соціалістичний лад та повернути старі порядки. Їхні дії описувалися як підступні та злочинні, а самі вони зображувалися як вороги щасливого дитинства радянських дітей.

Отже, журнал «Піонер» наочно демонструє, як друковані видання використовувалися для політичної соціалізації дітей у Радянському Союзі. Через створення образу ворога, пропаганду переваг соціалізму, виховання класової свідомості та ненависті до ворогів, а також заохочення до активної участі у будівництві соціалізму, журнал формував у дітей певний світогляд та систему цінностей, що відповідали ідеології комуністичної партії.

Одним із найстаріших радянських дитячих журналів є видання «Ленінські іскри», перший випуск якого був опублікований у 1924 році. Редактором газети був Іван Халтурін, який працював із піонерами, фотографами, коректорами, щоб до початку навчального року – до 31 серпня 1924 року випустити перший номер. Тоді це була не в повному розумінні газета, а радше двостороння листівка. Пізніше, до написання приміток в газету було долучено піонерів з різних піонерських баз та загонів, яких стали називати дитячими кореспондентами [8].

На першій сторінці газети зображено дітей, які несуть портрет Леніна та червоний прапор, що символізує відданість піонерів ідеям вождя. Газета активно формує культ особистості Леніна, зображуючи його не лише як політичного лідера, а і як моральний авторитет та взірець для наслідування, його слова цитуються як непорушна істина. Гасло «Всі під ленінський прапор!» закликає піонерів до активної участі у будівництві комунізму та боротьбі за ідеали

революції. Окрім того, газета пропагує колективізм, дисципліну та працьовитість, відданість справі революції та інтернаціоналізм.

«Ленінські іскри», №5, 1925 р. [69]

Газета закликає піонерів бути активними будівниками нового суспільства, боротися за справедливість та рівність, допомагати один одному та бути готовими до самопожертви заради спільної справи. Таким чином, «Ленінські Іскри» були потужним інструментом ідеологічного впливу на дітей у Радянському Союзі й формували світогляд, що відповідав інтересам радянської влади.

Отже, оцінюючи роль піонерських газет у процесі політичної соціалізації, можемо зробити висновок, що вони відігравали важливу роль у поширенні ідей партії серед широкої аудиторії піонерів. По-перше, зміст піонерських газет і журналів був ретельно продуманий та легким для сприйняття дітей. Статті та оповідання часто висвітлювали досягнення Радянського Союзу, ідеалізували

партію та підкреслювали важливість колективних дій у побудові соціалістичного суспільства. Через ці наративи, газети «Піонерська правда», «Піонер» та «Ленінська іскра» виховували в піонерах почуття гордості за свою країну, лояльність до партії та віру в перевагу комунізму. По-друге, піонерська газета «Піонерська правда», регулярно публікувала історії про героїчні вчинки юних піонерів, зразкових робітників і солдатів, що слугували прикладами для наслідування. Редактори також часто публікували історії про життя Леніна, його революційну діяльність та вчення, зображуючи його як мудрого і доброзичливого лідера, який завжди дбав про інтереси народу. Окрім того, піонерські газети та журнали часто зображували ворогів соціалізму, у негативному світлі. Це публікувалося для того, щоб вселити страх і ненависть до цих ворогів у молодих піонерів і зміцнити їхню рішучість захищати Радянський Союз. Піонерські газети та журнали відігравали ключову роль у політичній соціалізації радянської молоді. Завдяки ретельно продуманому змісту ці видання формували політичну свідомість, цінності та поведінку молодих піонерів, готуючи їх до майбутньої ролі активних будівників соціалізму. Хоча ці публікації могли відігравати позитивну роль у деяких аспектах, таких як виховання почуття спільноти та сприяння громадянській активності, їхньою головною метою було індоктринація дітей комуністичною ідеологією та забезпечення їх лояльності до режиму.

ВИСНОВКИ

Дослідження процесу формування політичної ідентичності та політичної поведінки людини призвело до створення двох головних концепцій політичної соціалізації – інституційної та біхевіористської. Перша теорія розглядає індивіда як пасивний об'єкт впливу інститутів, та визначає політичну соціалізацію як процес, завдяки якому громадяни набувають політичних поглядів. Натомість друга теорія акцентує увагу на активній ролі індивіда у формуванні власних політичних поглядів та розуміє політичну соціалізацію як процес становлення індивіда як члена політичної спільноти, спрямований на забезпечення його свідомої участі в політичному житті. Загалом, метою політичної соціалізації є пошук відповідей на питання: коли, як, і в результаті чого люди набувають політичні знання, думки, поведінкові наміри та моделі поведінки.

Політична соціалізація відіграє важливу роль у формуванні громадянської активності, стабільності політичної системи та розвитку політичної культури. Під час процесу політичної соціалізації громадяни отримують знання про функціонування державних процесів, політичних інститутів та їх ролі в розвитку суспільства. Отримані знання стають основою політичної участі, що своєю чергою забезпечує розвиток демократії. Особливістю політичної культури Радянського Союзу є поєднання підданського та партисипативного її типів, відповідно до класифікації Г.Алмонда та С.Верби. Політична культура Радянського Союзу формувалася у результаті процесу політичної соціалізації громадян, який відбувався під повним контролем Комуністичної партії.

Під час написання роботи ми приділили особливу увагу ролі сім'ї, школи та групам однолітків як ключових інститутів політичної соціалізації. Батьки є важливим джерелом політичної інформації для дітей, які не лише передають свої політичні переконання, а й формують політичне середовище, в якому зростає дитина. Освіта закладає фундамент для активної участі у суспільному житті та розвитку відповідального громадянства. Школа знайомить учнів з основоположними політичними цінностями та ідеологічними напрямками,

створюючи ґрунт для формування політичної ідентичності учнів. Групи однолітків допомагають дітям та підліткам краще зрозуміти власні політичні погляди.

Особливість піонерської організації, як інституту політичної соціалізації полягає у тому, що вона поєднує освітній чинник разом із постійною співпрацею з однолітками. Необхідність формування дитячої організації виникла у перші роки після створення Радянського Союзу, коли країна переживала бурхливі соціальні та політичні перетворення. За задумом Комуністичної партії, діти та підлітки мали відігравати важливу роль у формуванні майбутнього комуністичної держави. Аналізуючи офіційні документи та програмні матеріали, ми визначили основні цілі та задачі діяльності Всесоюзної Піонерської організації ім.В.І.Леніна. Вони включали в себе: всебічний розвиток особистості, підготовку зміни та резерву комсомолу, виховання комуністичного світогляду та прагнення до знань, формування у піонерів активної громадської позиції. Цілі за задачі Всесоюзної піонерської організації знайшли своє втілення у символіці, суспільно-політичній діяльності та періодичних виданнях піонерів.

Символіка організації, така як червоний прапор, значок та девіз, мала глибоке ідеологічне значення та сприяла формуванню у піонерів почуття приналежності до спільноти, відданості комуністичним ідеалам та готовності до боротьби за них. Ритуали, такі як урочиста обіцянка при вступі до піонерів чи святкові лінійки підкреслювали важливість організації та її цінностей, а також сприяли емоційному залученню дітей до піонерського руху.

Суспільно-політична діяльність була ключовим інструментом політичної соціалізації у Всесоюзній піонерській організації ім. В.І.Леніна. Через трудову діяльність, військово-патріотичне виховання, культурно-масову роботу та колективні ігри, піонерська організація формувала у дітей необхідні для Комуністичної партії погляди, цінності та моделі поведінки. Піонери допомагали ветеранам та пенсіонерам, збирали макулатуру та металолом, брали участь у облаштуванні міст та сіл, допомагали у сільськогосподарських роботах. Трудові акції проводилися з метою виховання у дітей поваги до праці, відповідальності

та бажання бути корисними суспільству. Воєнно-патріотичне виховання піонерів мало на меті сформувати у піонерів готовність до захисту Батьківщини та повагу до її історії. Для цього піонери організовували походи та екскурсії, дізнавалися про історію своєї країни та відвідувати пам'ятні місця боїв часів Другої Світової війни. Окрім того, піонерська організація проводила змагання, конкурси та фестивалі, присвячені історії, літературі, мистецтву та спорту, для розвитку творчих здібностей дітей, їхнього кругозору та виховання естетичного смаку. Усі ці форми суспільно-політичної діяльності були спрямовані на формування у піонерів лояльності до комуністичної ідеології, готовності до активної участі у будівництві комунізму та на виховання нової радянської людини.

Особливу увагу в роботі ми приділили аналізу піонерської преси, яка була одним з ключових інструментів політичної соціалізації. Газети «Піонерська правда», «Піонер» та «Ленінська іскра» не лише інформували про діяльність організації, а й поширювали серед піонерів конкретні наративи. Піонерські періодичні видання пропагували героїчні образи піонерів-героїв та зразкових робітників і солдатів, публікували історії про життя Леніна, зображуючи його як мудрого і доброзичливого лідера. Окрім того, піонерські газети зображували внутрішніх та зовнішніх ворогів соціалізму у негативному світлі та закликали до активної участі у розбудові соціалізму. Завдяки ретельно продуманому змісту періодичні піонерські видання здійснювали значний вплив на свідомість дітей, формуючи їх цінності та політичну поведінку.

Загалом Всесоюзна піонерська організація ім. В.І.Леніна була одним із головних інститутів політичної соціалізації в СРСР. Вона сприяла формуванню колективістських цінностей, патріотизму, відданості комуністичній ідеології та готовності до служіння державі. І хоча піонерська організація сприяла розвитку соціальної активності, відповідальності та дисципліни у дітей, вона також обмежувала свободу думки та індивідуальність, формуючи конформістське мислення та сліпу відданість партійним ідеалам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальные вопросы идеологической, массово-политической работы партии; : Доклад від 19.06.1983 р.
URL: <https://gensek.ru/publications/speeches/420.html>.
2. Арістотель. Політика. Київ : Основи, 2000. 239 с.
URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm>.
3. Вільчинська І. Ю. Політична соціалізація як поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників мотивації особистості. *Київський національний університет культури і мистецтв.* С. 330–340.
URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/45.pdf.
4. Всесоюзной пионерской организации им. В.И. Ленина – 101 год.
URL: https://dzen.ru/a/ZGhwd8CORjcz_2HL(дата звернення: 03.06.2024).
5. Выставка «Пионер – значит первый! У истоков пионерского движения (1922–1934 гг.)» - Российское историческое общество. *Российское историческое общество - Российское историческое общество.*
URL: <https://historyrussia.org/sobytiya/vystavka-pioner-znachit-pervyj-u-istokov-pionerskogo-dvizheniya-1922-1934-gg.html>.
6. Гессен В. Комсомол и юные пионеры. Москва : Ленинград, 1926.
URL: <https://viewer.rsl.ru/ru/rsl01005525630?page=7&rotate=0&theme=white>.
7. Даценко Ю. О. Законодавче регулювання освіти: концепція Аристотеля. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ. Київ, 2013. С. 230–233.
URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2343/>.
8. Девяносто лет назад... *Союз журналистов Санкт-Петербурга и Ленинградской области.* URL: <https://spbsj.ru/articles/dievianosto-liet-nazad>(дата звернення: 03.06.2024).

9. День 3.97-летие отмечает легендарная газета для детей и подростков «Пионерская правда». URL: <https://rosson.ru/tpost/u075g1itc1-den-3>(дата звернення: 03.06.2024).
10. Дзвоник тільки для вчителя! Освіта в СРСР. *Фільтр. Національний проект з медіаграмотності*. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/osvita-v-srsr/>.
11. Жизнь пионерская. На воле! Задачу выполняем. *Призыв*. 1925. 14 черв. URL: <https://land.lib33.ru/set/1/1925>.
12. Журнал «пионер» / полиграфический комбинат «правда». *Топография террора*. URL: <https://old.topos.memo.ru/node/973>(дата звернення: 03.06.2024).
13. Журнал «Пионер»: культовое советское издание для детей и подростков. *Ретро картинки или интересная история*. – *LiveJournal*. URL: <https://picturehistory.livejournal.com/7478557.html>(дата звернення: 03.06.2024).
14. История пионерских значков. *Наградные кубки, медали, награды, плакетки, сувениры - Мир Наград*. URL: <https://mir-nagrada.ru/blog/istoriya-pionerskih-znachkov/>(дата звернення: 03.06.2024).
15. Історія прийняття піонерів: коли та як це відбувалося. *Усвідомлені відповіді Українцям*. URL: <https://udacha.zapisi.cx.ua/ukraincyam/istoriya-priynuyattya-pioneriv-koli-ta-yak-ce-vidbuvalosya.html>(дата звернення: 29.05.2024).
16. К ОЧЕРЕДНЫМ ЗАДАЧАМ ПИОНЕРДВИЖЕНИЯ (ДОКЛАД НА II ВСЕСОЮЗНОМ СЪЕЗДЕ ПИОНЕРРАБОТНИКОВ). Детское коммунистическое движение. Пионерская и комсомольская работа. Внешкольная работа с детьми. URL: <https://pub.wikireading.ru/133839>(дата звернення: 29.05.2024).
17. Коваль І. М., Ратушна О. М. ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВИ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В «ЛЕВІАФАНІ» ТОМАСА ГОББСА (ДО 370-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ОПУБЛІКУВАННЯ). *Держава та регіони*. 2021. № 3. С. 19–23. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.3.3>.

18. Кожекіна Л. Порівняльна характеристика основних теоретичних підходів до проблеми політичної соціалізації. *Вісник київського національного університету імені тараса шевченка. соціологія*. 2010. С. 51–57. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob10_51-58.pdf.
19. Крупская Н. Педагогические сочинения в десяти томах. Москва : АПН, 1958. 692 с. URL: https://royallib.com/read/krupskaya_nadegda/detskoe_kommunisticheskoe_dvigenie_pionerskaya_i_komsomolskaya_rabota_vneshkolnaya_rabota_s_detmi.html#0.
20. Крупская Н. Пионердвижение как педагогическая проблема. *Библиотека по педагогике*. URL: http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000008/st123.shtml#google_vignette(дата звернення: 29.05.2024).
21. Крупская Н.К. РКСМ и бойскаутизм / Полнотекстовая база ретроизданий / Электронная библиотека «Молодежь России». *Электронная библиотека «Молодежь России»*. URL: https://mr.rgub.ru/retro_editions/item.php?kod_doc=326&kod_rub=14 (дата звернення: 29.05.2024).
22. Лебединський В., Бруднов А. Теория и методика пионерской работы. Москва : Просвещение, 1985. 239 с.
23. Малик Е. С., Дорошенко С. И. Влияние педагогических взглядов С. Т. Шацкого на организацию детской жизни в период становления пионерской организации (1922–1929). *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. 2024. № 1. С. 127–134. URL: https://journals.kantiana.ru/upload/iblock/5c3/11_127-134.pdf.
24. Насадюк Ю. Соціалізація особистості як система втілення політичних цінностей у. *Вісник Прикарпатського університету*. 2016. С. 79–85. URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/4154/4745>.

25. Ніколаєнко В. Соціально-політична думка Платона: протосоціологічний вимір. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. С. 81–91.
URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1026/1452>.
26. Нудлін Б. М. Піонерія. України, 1941-1982: збірник: документи, спогади, ст., фотогр.; 1983; Київ
27. О 50-летиі всесоюзной пионерской организации имени В. И. Ленина : Постановления від 26.03.1972 р.
URL: <https://комсомол37.рф/catalog?id=262>.
28. О дальнейшем увеличении производства зерна в стране и об освоении целинных и залежных земель. : Постановление від 02.03.1954 р.
URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/355215-postanovlenie-plenuma-tsk-kpss-2-marta-1954-g-o-dalneyshem-uvelichenii-proizvodstva-zerna-v-strane-i-ob-osvoenii-tselinnyh-i-zaleznyh-zemel-izvlechenie#mode/inspect/page/2/zoom/4>.
29. О работе пионерской организации (к 10-ти летию пионерорганизации). *Директивы и документы по вопросам пионерского движения*. Москва, 1959. С. 49–56.
30. О школах фабрично-заводского ученичества : Постановление від 15.09.1933 р. URL: https://www.hist.msu.ru/Labour/Law/1933_09.htm.
31. Об основных направлениях реформы общеобразовательной и профессиональной школы : ПОСТАНОВЛЕНИЕ від 12.04.1984 р. № N 13-XI.
URL: https://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_12023.htm.
32. Основана Всесоюзная пионерская организация. *Президентская библиотека имени Б.Н. Ельцина*.
URL: <https://www.prlib.ru/history/619252> (дата звернення: 29.05.2024).
33. Пилипчук Р. Енциклопедична справа як технологія поширення й пропаганди духовних цінностей держави. *Енциклопедичний вісник України*. 2017. № 8-9. С. 29–39.
URL: <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-60a9d22b-749a-478e-8b7e-68a5f81e67b4/c/evu.8-9.3.pdf>.

34. Пионерская организация. История, атрибутика, легенды. *РИА Новости*. URL: <https://ria.ru/20070519/65737726.html>(дата звернення: 29.05.2024).

35. Пионерский галстук – символ эпохи СССР - Экспонат дня - УЗНАЁМ ВМЕСТЕ - Рубрики - МБУК Музей истории и ремёсел Советского района. *МБУК Музей истории и ремёсел Советского района - Главная страница*.

URL: https://sovmuseum.com/publ/sidimdoma/ehksponat_dnja/pionerskij_galstuk_simvol_ehprokhi_sssr/8-1-0-179(дата звернення: 03.06.2024).

36. Пионеры – кто они и чем занимались? – ЮНПРЕСС. *ЮНПРЕСС – Молодёжный мультимедиапортал*.

URL: <https://ynpress.com/archives/101608>(дата звернення: 03.06.2024).

37. Положение о Всесоюзной пионерской организации имени В.И. Ленина 1967 года – Викитека.

URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Положение_о_Всесоюзной_пионерской_организации_имени_В.И._Ленина_1967_года(дата звернення: 29.05.2024).

38. Речь В. И. Ленина «Задачи союзов молодежи». Речь на III Всероссийском съезде Российского коммунистического союза молодежи. 2 октября 1920 г. *Главная*. URL: <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/138895-rech-v-i-lenina-locale-nil-zadachi-soyuzov-molodezhi-locale-nil-rech-na-iii-vserossiyskom-sezde-rossiyskogo-kommunisticheskogo-soyuza-molodezhi-2-oktyabrya-1920-g#mode/inspect/page/9/zoom/4>(дата звернення: 29.05.2024).

39. Рюль В. Дослідження феномену соціалізації в наукових концепціях розвитку особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. С. 150–154.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6420/1/ДОСЛІДЖЕННЯ%20ФЕНОМЕНУ%20СОЦІАЛІЗАЦІЇ.pdf>.

40. Сидоренко О. Піонерські постулати виховання підростаючого покоління. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2011. Т. 24, № 4. С. 285–290.

41. Сто ление пионерии. *Пионер* Тюмень.
URL: <http://pioner72.ru/about/100-letie-pionerii/>(дата звернення: 03.06.2024).
42. Пионеры выполняют наказы Партии и комсомола. *Пионерская правда*. 1925. 6 берез.
43. Утворено Всесоюзну піонерську організацію - ХДУ. *Християни для України*. URL: <https://archive.c4u.org.ua/19-travnia-1922-roku-utvorena-vsesoyuzna-pionerska-organizatsiia/>.
44. Чабанна М. Політична культура тоталітарного суспільства. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ*.2008. Т. 82. Політ. науки. С. 34–39.
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fee4b0c6-0834-493d-9fbd-982637d03632/content>.
45. Шацкий С., Шацкая В. Сохраним то, что есть в детях. Издательс. дом "Карапуз", 2011.
URL: https://books.google.pl/books?id=7FLQCgAAQBAJ&pg=PT23&hl=uk&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false.
46. Шевченко О. О. Проблеми розвитку економічної системи у працях к. маркса та представників неокласичного напряму економічної думки. «Економічна спадщина к. маркса: погляд через призму століть»: Матеріали Всеукр. Круглого столу, м. Київ, 25 квіт. 2018 р. С. 191–193.
URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/Kaf+istorii+ta+teorii+gospodarstva/212121ZbD196rnik28A529-verstka_Marks_2018.pdf.
47. Як конструювали “радянську людину”. *Matrix-info*.
URL: <https://matrix-info.com/yak-konstruyuvaly-radyansku-lyudynu/>(дата звернення: 03.06.2024).
48. Яковлев В, Монахов Н, Ханчин В, редактори. Директивы и документы по вопросам пионерского движения. Москва: Академии педагогических наук РСФСР; 1959. 310 с.

49. Яцура К. Г. Концепція політичної влади в соціології Т. парсонса. *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*. 2010. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rc=j&opi=89978449&url=https://periodicals.karazin.ua/politology/article/download/3203/2777/&ved=2ahUKEwjE0MvZxMCGAxUUPxAIHxsTLbkQFnoECBMQAQ&usg=AOvVaw241xBcsKHhw5wekFj1S5y7>.
50. Almond G. A., Verba S. The Civic Culture. *The Journal of Political Theory, Political Philosophy and Sociology of Politics Politeia*. 2010. Vol. 58-59, no. 3. P. 207–221. URL: <https://doi.org/10.30570/2078-5089-2010-5859-3-207-221>(date of access: 29.05.2024).
51. Ashraf A. *Political Sociology: A New Grammar of Politics*. Delhi : Shiva Printers, 1983. 224 p. URL: https://books.google.pl/books?id=PPqU94mWQo0C&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
52. Bokhari H. Agents of Socialization: Influence on Individual Identity and Beliefs. 2023. URL: <https://www.coursesidekick.com/sociology/331219>.
53. Campos C. F. S., Hargreaves Heap S., Leite Lopez de Leon F. The political influence of peer groups: experimental evidence in the classroom. *Oxford Economic Papers*. 2016. P. gpw065. URL: <https://doi.org/10.1093/oep/gpw065>(date of access: 29.05.2024).
54. Easton D. *Children in the political system: Origins of political legitimacy*. New York : McGraw-Hill, 1969. 440 p. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000271627038800150>.
55. Encouraging Political Defection: The Role of Personal Discussion Networks in Partisan Desertions to the Opposition Party and Perot Votes in 1992. *Political Behavior*. 2002. No. 24. P. 309–337. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1022549726887>.
56. Hayes A. The Global Impact of "The Wealth of Nations" by Adam Smith and Why You Should Read It. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/updates/adam-smith-wealth-of-nations/>.

57. Hyman H. H. Political socialization: A study in the psychology of political behavior. New York : Free Press, 1969.
58. Jennings M. K., Stoker L., Bowers J. Politics across Generations: Family Transmission Reexamined. *The Journal of Politics*. 2009. Vol. 71, no. 3. P. 782–799. URL: <https://doi.org/10.1017/s0022381609090719>(date of access: 03.06.2024).
59. Kenny C. B. The Microenvironment of Attitude Change. *The Journal of Politics*. Vol. 56, no. 3. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.2307/2132189>.
60. Kohn M. L. Social Stratification and The Transmission of Values in the Family. *Sociological Forum*. 1986. Vol. 1, no. 1. P. 73–102. URL: <https://www.jstor.org/stable/684554>.
61. Litt E., Dawson R. E., Prewitt K. Political Socialization. *The American Political Science Review*. 1969. Vol. 63, no. 4. P. 1293. URL: <https://doi.org/10.2307/1955095>(date of access: 29.05.2024).
62. Niemi R. G., Hepburn M. A. The Rebirth of Political Socialization. *Perspectives on Political Science*. 1995. Vol. 24, no. 1. P. 7–16. URL: <https://doi.org/10.1080/10457097.1995.9941860>(date of access: 29.05.2024).
63. Ojeda C., Hatemi P. K. Accounting for the Child in the Transmission of Party Identification. *American Sociological Review*. 2015. Vol. 80, no. 6. P. 1150–1174. URL: <https://doi.org/10.1177/0003122415606101>(date of access: 29.05.2024).
64. Political Socialization – Comparative Politics. *e-Adhyayan | Books for PG Courses*. URL: <https://ebooks.inflibnet.ac.in/psp03/chapter/political-socialization/>(date of access: 29.05.2024).
65. Sears D. O., Valentino N. A. Politics matters: political events as catalysts for preadult socialization. *American Political Science Review*. 1997. Vol. 91, no. 1. P. 45–65. URL: <https://doi.org/10.2307/2952258>(date of access: 03.06.2024).

66. Spencer, Herbert | Internet Encyclopedia of Philosophy. *Internet Encyclopedia of Philosophy | An encyclopedia of philosophy articles written by professional philosophers*. URL: <https://iep.utm.edu/spencer/>.

67. 1925. № 01. Пионерская правда.: еженедельная газета юных пионеров - 1925. *НЭБ. Дети - детская литература от истоков до бесконечности*. URL: <https://nebdeti.ru/nedb-item?id=3a5dae4e-a453-40dd-8492-057eb58c3fa8>.

68. 1925. № 37. Пионерская правда: еженедельная газета юных пионеров - 1925. *НЭБ. Дети - детская литература от истоков до бесконечности*. URL: <https://nebdeti.ru/nedb-item?id=42976992-4f33-434c-9d06-9a927fe92ebe>.

69. 1925, № 5(23) Ленинские искры. URL: https://primo.nlr.ru/primo-explore/fulldisplay?docid=07NLR_LMS010781015&context=L&vid=07NLR_VU1&lang=ru_RU&search_scope=default_scope&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=lsr24,exact,UPNLR01010779572,AND&query=lsr07,exact,1925,AND&sortby=lso04&mode=advanced&offset=0.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема _____ Всесоюзна Піонерська організація ім. В.І.Леніна як інститут політичної соціалізації дітей та підлітків у Радянському СоюзіБ.

Студент(ка)___ Сингаєвська Юлія Володимирівна

Рік навчання, факультет _____ ФСНСТ, політологія - 4

Науковий керівник _____ Кандидат філософських наук, доцент Голіченко Т.С.

Рецензент _____

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Захищена “ _____ ” _____ 20_ р.

Короткий зміст роботи _____ У роботі проаналізована роль Всесоюзної Піонерської організації ім. В.І.Леніна як інституту політичної соціалізації в Радянському Союзі. Основними теоретичними підходами до розуміння поняття «політична соціалізація» є інституційний та біхевіористський, різниця між якими полягає у визначенні ролі індивіда у процесі формування його політичної свідомості. Нами була визначена роль політичної соціалізації у формуванні політичної культури суспільства. Ми з'ясували та обґрунтували важливість основних інститутів політичної соціалізації: сім'ї, навчальних закладів та неформальних груп однолітків. Піонерська організація була одним з головних інститутів політичної соціалізації в СРСР. Вона сприяла формуванню колективістських цінностей, патріотизму, відданості комуністичній ідеології та готовності до служіння державі. Шляхом аналізу офіційних документів та програмних матеріалів ми визначили основні цілі та задачі Всесоюзної піонерської організації ім. В. І. Леніна: всебічний розвиток особистості, підготовку зміни та резерву комсомолу, виховання комуністичного світогляду та прагнення до знань, формування у піонерів активної громадської позиції. Цілі за задачі Всесоюзної піонерської організації знайшли своє втілення у символіці, суспільно-політичній діяльності та періодичних виданнях піонерів. Усі ці інструменту впливу були спрямовані на формування у піонерів лояльності до

комуністичної ідеології та готовності до активної участі у будівництві комунізму.